

‘Ondanks alles’, internationalisme van Nederlandse revolutionair-socialistische partijen 1929-1940

Oprichting van de Revolutionair-socialistische Arbeiders Partij¹

Jip Boer
S1010535

Masterscriptie Politiek en Parlement
15-3-2024

Lidewij Nissen

---

¹ Bart van der Steen en Ron Blom, *Wij gingen onze eigen weg, herinneringen van revolutionaire socialisten in Nederland van 1930 tot 1950* (Utrecht 2011) 10.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Een revolutionair netwerk	13
Hoofdstuk 2: De revolutionaire partijen	25
Hoofdstuk 3: Communicatie en propaganda	34
Conclusie	45
Appendices	49
Bibliografie	57

Inleiding

Bovenstaande afbeelding is de officiële foto genomen bij de oprichting van de Nederlandse Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij (RSAP) in 1935. De leiders van de partij staan voor een afbeelding van Lenin geflankeerd door Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg. De partij is ontstaan door een fusie van de Revolutionair-socialistische partij (RSP) en de Onafhankelijke Socialistische Partij (OSP), twee afsplitsingen van respectievelijk de Communistische Partij Holland/Nederland (CPH/CPN) en de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (SDAP). Deze foto laat zien dat de Nederlandse revolutionaire socialistische bewegingen een sterk internationaal karakter hadden. Op de achtergrond zien we niet-Nederlandse kopstukken van buitenlandse socialistische revoluties en staat het bestuur voor een doek met daarop een bekende uitspraak van Liebknecht in het Duits. Zowel de RSAP als de RSP en OSP namen gedurende hun bestaan ook deel aan verscheidene internationale organisaties zoals het Internationaal Bureau voor Revolutionair Socialistische Eenheid wat bekend stond als het London Bureau (voor korte tijd het Amsterdamse Bureau) en het Internationaal Arbeidersfront (IAF). Tevens maakten de RSP en RSAP tijdelijk deel uit van de vroege *International Communist League* (ICL, in het vervolg gebruik ik de destijds gangbare Nederlandse afkorting IKL) onder leiding van Trotski, de voorganger van de Vierde Internationale.²

De laatste twintig jaar is er in de geschiedwetenschap steeds meer aandacht gekomen voor transnationalisme en de verschillende vormen van historisch internationalisme. Deze perspectiefverschuiving wordt ook wel aangeduid als de *transnational turn*.³ De bredere geschiedenis van het socialisme is altijd heel internationaal van aard geweest maar in deze recente turn is deze op andere manieren onderzocht.⁴ Politieke Nederlandse casussen, zoals hierboven genoemde revolutionair-socialistische partijen van de jaren '20 en '30 zijn nog nooit met een specifieke transnationale invalshoek onderzocht. In de jaren '70 en '80 is er in de Angelsaksische, Duitse en Franse historiografie aandacht geweest voor de internationale organisaties waar de partijen deel in namen en het internationaal Trotskisme in het algemeen.⁵

---

² M. Eekman en H. Pieterse, *Linkssocialisme tussen de wereldoorlogen. Twee studies* (Amsterdam 1987).

³ Akira Iriye, 'Transnational History', *Contemporary European History* 13:2 (Cambridge 2004) 211-222.

⁴ Sabine Dullin en Brigitte Studer, 'Communism + Transnational: The Rediscovered Equation of Internationalism in the Comintern Years', *Twentieth-century Communism* no. 14 (2018): 66-95.

⁵ Breitman, G., *The Rocky Road to the Fourth International* (Oberlin 1978);

W. Buschak, *Das Londoner Büro. Europäische Linksozialisten in der Zwischenkriegszeit*. (Amsterdam 1985);
M. Dreyfus, 'Bureau de Paris et bureau de Londres: le socialisme de gauche en Europe entre les deux guerres', *Le Mouvement social* 112 (1980) 25-55;

Aangezien de RSP, OSP en fusiepartij RSAP zijn afgesplitst van de grotere Nederlandse socialistische partijen vanwege internationale ontwikkelingen, en door hun internationale opstelling en wisselvallige participatie in verschillende internationale organisaties, vormen ze een interessante casus om vanuit een transnationale invalshoek te onderzoeken. Dit zal worden gedaan met een focus op het internationalisme van de partijen. De vraag die met onderzoek van deze casus beantwoord zal worden luidt als volgt: Hoe ontwikkelde het internationalisme van de Nederlandse revolutionair-socialistische partijen de RSP, OSP en RSAP en hoe verhiel dit internationalisme zich tot andere vormen van internationalisme (1929-1940)?

Status quaestionis

De historicus Akira Iriye geeft in zijn artikel *Transnational history* een heel bruikbaar handvat om zowel transnationalisme als internationalisme te begrijpen. Hij definieert transnationale geschiedenis als de studie van bewegingen en krachten die nationale grenzen overstijgen. Dit is uiteraard een vrij breed begrip en kan dus op veel verschillende manieren onderzocht worden. Iriye beschrijft internationalisme als een van de thema's om transnationale geschiedenis te kunnen bestuderen. Volgens Iriye kan internationalisme bestudeerd worden in de vorm van internationale organisaties en conferenties maar ook als ideologie en ethos op zich. Iriye gaat in zijn werk echter niet specifiek in op bepaalde vormen van internationalisme en haalt ook geen specifieke casussen aan.⁶ Het perspectief op internationalisme als een thema om de Nederlandse revolutionair socialistische politieke partijen vanuit een transnationaal perspectief te kunnen onderzoeken zal centraal staan in deze scriptie.

De verdere historiografie van internationalisme en links internationalisme is tot het heden nog omstreden. Er zijn veel verschillende visies hoe de studie van verschillende soorten internationalisme zich tot elkaar moeten verhouden.⁷ Tevens bestaat er veel discussie over welke groepen, bewegingen, organisaties en ook partijen in deze context onderzocht moeten worden. Er bestaat onenigheid over de rol van politieke partijen, de Komintern (vanwege de zeer grote invloed van de Sovjet-Unie) of over de vraag of het unieke van links internationalisme benadrukt moest worden. Een recente bundel getiteld *Leftist*

D. North, *The Heritage We Defend: A Contribution to the History of the Fourth International* (Oak Park MI 1988).

⁶ A. Iriye, 'Transnational History', *Contemporary European History* 13:2 (Cambridge 2004) 211-222.

⁷ Bij deze andere vormen van niet-links internationalisme kan men denken aan de vele liberale internationale organisaties die tussen de oorlog ontsprongen. Een ander voorbeeld zijn de imperialistische en koloniale organisaties en conferenties die in dezelfde tijd bestonden. Zie ook: G. Sluga, *Internationalism in the Age of Nationalism* (Philadelphia 2013).

Internationalisms, A Transnational Political History probeert dit debat in beeld te brengen en tegelijkertijd een onderzoeksagenda te creëren voor toekomstig onderzoek naar links internationalisme. Het uitgangspunt van deze bundel is om links internationalisme in een bredere context van verschillende vormen van internationalisme te bestuderen. Dit om links internationalisme in verband te kunnen brengen met, en de relatie tot andere vormen van internationalisme te kunnen bestuderen. Hiermee willen de auteurs laten zien dat het links internationalisme niet volledig op zichzelf stond en niet in isolatie maar juist in relatie tot andere vormen van internationalisme is ontwikkeld.⁸ In deze scriptie zal ook onderzocht worden hoe de partijen zich presenteerde in relatie tot andere vormen van zowel links als niet-links internationalisme.

De historicus Talbot Imlay benadrukt dat links internationalisme juist een unieke vorm van internationalisme betreft en het als dusdanig bestudeert moet worden. In zijn werk *The Practice of Socialist Internationalism* focust Imlay vooral op het internationalisme van sociaaldemocratische bewegingen en de Tweede Internationale. Hij besteedt veel aandacht aan de tussenoerlogse koloniale politiek van de aangesloten partijen omdat hierover grote onenigheden en discussies bestonden. Hij ziet echter ook dat de jaren 1930 een periode zijn van verminderde internationale samenwerking tussen de verschillende sociaaldemocratische partijen. Imlay legt de nadruk op het perspectief dat internationalisme bestudeerd kan worden als een praktijk en hij probeert minder na te denken over internationalisme als abstracte ideologische waarden of ethos. De manieren van internationale organisatie en de conflicten en spanningen die hierbij ontstaan zijn dus volgens Imlay minstens zo belangrijk om te bestuderen als de achterliggende ideologie van de betrokken partijen. Hierbij laat hij zien dat voor linkse groeperingen deze praktijk van transnationale politieke organisatie ook symbolisch belangrijk waren. Hij stelt dat het de basis vormde voor het idee van een transnationale *Imagined community* binnen deze groepen.⁹ In deze scriptie zal Imlay's meer praktische perspectief op het internationalisme grotendeels volgen.

De wetenschappelijke interesse naar de internationale revolutionaire socialisten is sterk toegenomen in de jaren 1970 en 1980. Werken van onder andere Trotski werden opnieuw vertaald, gebundeld en uitgegeven met toelichtingen.¹⁰ Van de Nederlandse revolutionair

---

⁸ Michele Di Donato, Mathieu Fulla, 'Introduction' in: Idem eds, *Leftist Internationalisms, A Transnational Political History (New Approaches to International History)* (Boulder 2023) 1-24.

⁹ T. Imlay, *The Practice of Socialist Internationalism, European Socialists and International Politics* (Oxford 2018).

¹⁰ Veel van dit soort werken zijn opgenomen in: Marxists Internet Archive, Leon Trotsky, collected works, <https://www.marxists.org/archive/trotsky/works/index.htm>.
Zie ook: Trotsky, *Fascism, Stalinism and the United Front, 1930-1934*. (Londen 1969);

socialistische leider Henk Sneevliet (1883-1942) werden ook bronnenpublicaties gedaan en er verschenen verscheidene biografieën over de verschillende delen van zijn leven. Er verschenen ook Duitse, Franse en Engelse studies naar de internationale socialistische organisaties in de tussenoerlogse periode. De stichting van de revolutionair socialistische Vierde Internationale en vooral de aanloop hiertoe was ook het object van verschillende studies. Deze studies deden eigenlijk al een soort onderzoek met een transnationale invalshoek zonder dit expliciet te doen. De focus lag vooral op de organisatorische aspecten van de organisaties en de conflicten van de aanhangige partijen, maar had geen duidelijke transnationale invalshoek.¹¹ Dullin en Studer merken op dat het communisme altijd transnationaal is geweest, maar dat historici er door de opkomst van de *transnational turn* er pas recentelijk zo expliciet over kunnen nadenken.¹²

In de Nederlandse literatuur kwam er rond deze tijd ook aandacht naar de vooroorlogse revolutionaire socialisten en communisten. In een bundel van Ger Harmsen werd de ontwikkeling van internationale contacten en schisma's binnen de Nederlandse communistische beweging in beeld gebracht.¹³ De revolutionair socialistische partijen kregen ook meer nadrukkelijke aandacht. Menno Eekman en Herman Pieterse doen een aanzet tot een geschiedschrijving van het linkssocialisme tussen de oorlogen met de RSP, OSP en RSAP in de hoofdrol. De focus lag ook hier op binnenlandse aangelegenheden, de interne partijconflicten en de hoofdrolspelers in de beweging. Beide auteurs hadden ook niet het voordeel dat we nu hebben van de samenstelling van het vrij uitgebreide partijarchief van de partijen bij het IISG. Zij moesten het doen met vrij gebrekkig bronmateriaal en naoorlogse egodocumenten over de bewegingen. Tevens werd er niet verder dan de partijen zelf gekeken en hadden ook deze werken geen duidelijke transnationale invalshoek.¹⁴

Meer recentelijk zijn er weer enkele studies naar de Nederlandse revolutionair-socialistische partijen verschenen van de drie historici Bart van der Steen, Dick de Winter en Koen Vossen. De laatste in zijn proefschrift over kleine Nederlandse politieke partijen tussen 1918 en 1940 waar de RSP, OSP en RSAP een kleine rol in spelen.¹⁵ De werken van de andere twee zijn volledig toegespitst op de partijen en hun leiders. Hierin wordt het internationalisme

---

N. Paul en Siegel, *Leon Trotsky on Literature and Art* (Londen 1970).

Er zijn nog vele andere voorbeelden van dit soort publicaties van Trotski's werk.

¹¹ Zie voetnoot 5.

¹² Dullin en Studer, 'Communism + Transnational' 66–95.

¹³ G. Harmsen, *Nederlands kommunisme: gebundelde opstellen* (Nijmegen 1982).

¹⁴ M. Eekman, H. Pieterse, *Linkssocialisme tussen de wereldoorlogen. Twee studies* (Amsterdam 1987).

¹⁵ K. Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark: kleine politieke partijen in Nederland 1918-1940* (Amsterdam 2003) 148-162.

van de partijen wel aangesneden maar laten ze het na om dit te analyseren. Het karakter van de partijen is zo dat het onmogelijk is dit niet aan te snijden maar ze blijven dicht bij het schrijven van een meer klassieke partijgeschiedenis. Wel komen onder andere de (illegale) media van de partij, de interne partijstructuren en partijcultuur, beschouwingen van de levens van de leiders van de partijen en de interne partijconflicten aan bod.¹⁶

De studie van Gerrit Voerman naar de relatie tussen de CPN en de Komintern is het eerste grootschalige Nederlandse werk met een duidelijke transnationale invalshoek. Hierin blijft de auteur grotendeels binnen het internationalisme van de partij en de Komintern zelf, in andere woorden, de CPN is vooral onderzocht in relatie tot de Sovjet-Unie en de Komintern. Wel is er geschreven over de invloed van Trotski binnen de Komintern en hoe de strijd tussen de Linkse Oppositie en Stalin uiteindelijk ook in Nederland heeft doorgewerkt tot het afsplitsen van Sneevliet en anderen die later de RSP zouden oprichten.¹⁷ Het proefschrift van Piet Hoekman en Jannes Houkes heeft tevens een duidelijke transnationale invalshoek en focust zich op het internationalisme van de revolutionair socialistische vakcentrale het Nationaal Arbeids-Secretariaat (NAS). Het NAS werd al in 1893 opgericht maar in de latere jaren 1920 en de jaren 1930 ontstond er veel overlap tussen het ledenbestand van de vakcentrale en de revolutionair socialistische partijen, beiden hadden ook voor een tijd dezelfde leider in Sneevliet. Het NAS kreeg in de jaren 1930 een zeer duidelijke revolutionair socialistische grondslag en zou rond dezelfde tijd als de partijen breken met de bredere nationale en internationale communistische beweging.¹⁸ In deze studie blijft een duidelijke inbedding in de bredere context van de verschillende eigentijdse vormen van internationalisme echter ook uit en ligt de focus vooral op de internationalistische praktijk van de vakcentrale zelf. De aanpak van Hoekman en Houkes ligt dus vrij dicht bij die van Imlay alhoewel ze zich niet focussen op een strikt politieke casus.

---

¹⁶ D. De Winter, *Ab Menist, revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetsstrijder* (Delft 2010); Dick De Winter, 'De Radio Omroep-Vereeniging Voor Arbeiders (ROVA), Revolutionaire socialisten en de ether, 1929-1940', *TMG Journal for Media History* 7:1 (2004) 51-76;

Dick de Winter, 'Heel Rotterdam kon het horen!', *De illegale omroep van de RSAP, 1939*, *Tijdschrift voor mediageschiedenis* 2:1 (Alkmaar 1999) 89-99;

Bart Van der Steen, 'De Trotskistische Beweging in Nederland, Geschiedenis van de eerste generatie' *Kritiek: Jaarboek Voor Socialistische Discussie en Analyse* (2008) 46-76;

Bart Van der Steen, 'Hij staat naast ons als onbaatzuchtig medestrijder', het charisma van Henk Sneevliet en de revolutionair-socialistische partijcultuur', *Tijdschrift voor geschiedenis* 129:4 (Amsterdam 2016) 593-613;

Bart Van der Steen, "Kiest Sneevliet uit de cel!" Henk Sneevliet, de RSP en de verkiezingen van 1933', *Leidschrift* 22:3 (Leiden 2007) 79-89.

¹⁷ G. Voerman, *De meridiaan van Moskou, de CPN en de Communistische Internationale, 1919-1930* (Amsterdam 2001).

¹⁸ P. Hoekman, J. Houke, *Het Nationaal Arbeids-Secretariaat 1893-1940, De geschiedenis van de eerste vakcentrale in Nederland* (Utrecht 2015).

Wat is revolutionair socialisme

Revolutionaire socialistische groepering zijn linkse groeperingen die tegen de Tweede Internationale en Derde internationale zijn gekeerd. De CPN bestond technisch gezien ook uit revolutionaire socialisten maar ik doel niet op Derde Internationale (ofwel Komintern) communisten met het gebruik van deze term. Het is ook belangrijk om te benadrukken dat de Internationales, ondanks dat ze wel op deze manier gepresenteerd werden, geen directe opvolgers van elkaar waren. Een nieuwe Internationale werd opgericht door een groep socialisten die het niet meer eens was met de ideologische of organisatorische richting van een van de andere Internationales. Dit hield echter niet in dat de voorgaande Internationale ook werd opgeheven. De Internationales bestonden ook naast elkaar, de *Labour and Socialist International* (SAI, voortzetting van de Tweede Internationale na een kortstondige opheffing tijdens de Eerste Wereldoorlog) en de Derde Internationale (Komintern) bestonden beiden nog op het moment dat de start van de Vierde Internationale door Trotski werd uitgeroepen in 1938.

De bredere internationale groep revolutionaire socialisten bestond vooral uit afsplitsingen van bewegingen die tot de twee andere bestaande Internationales behoorden. Groepen die als links-socialistisch werden aangeduid, zoals de Nederlandse OSP, Britse *Independant Labour Party* (ILP) en Duitse *Sozialistische ArbeiterPartei* (SAP) ontstonden uit afsplitsingen van de linkervleugel van sociaaldemocratische partijen wanneer deze niet revolutionair of socialistisch genoeg werden geacht. Veel van deze grotere sociaaldemocratische partijen waren in meer of mindere mate betrokken bij de SAI.¹⁹ De andere soort revolutionaire socialisten bestonden uit groepen als de Nederlandse RSP, de Amerikaanse *Socialist Workers Party* (SWP) en de Belgische Liga van Internationale Kommunisten (LIK) die waren afgesplitst van de grotere communistische partijen die betrokken waren bij de Komintern. Veel van deze partijen behoorden in de vroegere jaren van de Komintern tot de linkervleugels van de communistische partijen en hadden zich achter Trotski en de Linkse Oppositie binnen de Komintern geschaard. Zijn verbanning uit de Sovjet-Unie was de aanleiding voor veel van deze groepen om zich af te splitsen van de grotere bewegingen.²⁰

---

¹⁹ T. Imlay, *The Practice of Socialist Internationalism, European Socialists and International Politics* (Oxford 2018) 201-262.

²⁰ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeids-Secretariaat* 597-670.

Deze groepen werkte bijna allemaal toe naar het oprichten van een Vierde Internationale. Ze werden het rond 1930 eens geworden dat de Tweede en Derde Internationale ‘ideologisch bankroet’ verklaard konden worden. Ze waren niet socialistisch genoeg, niet langer revolutionair georiënteerd of hadden hun internationalistisch beginsel losgelaten. Het werk en nalatenschap van Lenin had zeer veel invloed onder de revolutionaire socialisten. Hij benadrukte dat het socialisme alleen kon overleven als de revolutie internationaal werd verspreid en achtte de revolutionaire weg tot het socialisme als de enige mogelijke.²¹ Naast Lenins werk was ook het werk van Trotski zeer belangrijk onder de internationale revolutionair socialistische beweging. Hij had het idee van de ‘permanente revolutie’ van Marx overgenomen en gemodificeerd en zou de centrale figuur zijn in de in 1938 uitgeroepen Vierde Internationale.²² Na zijn dood in 1940 zou zijn werk centraal blijven in de Vierde Internationale die vaak wordt aangeduid als de Trotskistische Internationale.

Waarom een partij?

Het concept van een socialistische revolutionaire partij is vrij apart. Toch bestonden er in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw tientallen van dit soort partijen verspreid over Europese landen met parlementaire democratieën.²³ Veel andere groepen revolutionaire socialisten kozen ervoor om zich nadrukkelijk niet in de vorm van een politieke partij te organiseren.²⁴ De revolutionaire socialisten beschouwden de parlementaire democratie over het algemeen als een antidemocratische, institutie die niets meer was dan de uiting van de gesluierde dictatuur van de bourgeoisie. Het is daarom een vraagstuk op zich waarom een groot deel van de Nederlandse revolutionaire socialistische partijen zich organiseerde in politieke partijen en met een zetel ook zitting nam in de Tweede Kamer. Dit gold ook voor de partijen zelf die veel kritiek ontvingen van de internationale revolutionair socialistische beweging en meer dan eens beschuldigd werden van politiek en parlementair ‘opportunisme’, een geladen term in Marxistische kringen.²⁵

---

²¹ Breitman, *The Rocky Road*;
Wright, *Trotsky's Struggle*.

²² Rubenstein, J., *Leon Trotsky: A Revolutionary's Life*. (New Haven 2013) 48-52;

In hoofdlijnen stelt het Trotskistische idee van de permanente revolutie dat een socialistische revolutie in één land op lange duur geen succes kan ondervinden tenzij deze revolutie wereldwijd verspreid wordt.

²³ Enkele voorbeelden zijn de Britse ILP, Duitse SAP, Belgische LIK, Franse PSOP en SFIO, Spaanse POUM, Italiaanse PSIm en de Poolse NSPP.

²⁴ Enkele voorbeelden zijn de ILO, IKL, Nederlandse BRS en GBL, Noorse Mot Dag, Duitse Leninbund en vele ander, vooral kleine groeperingen.

²⁵ Breitman, *The Rocky Road*;

In de Nederlandse revolutionair socialistische beweging was één persoon zeer dominant, namelijk Henk Sneevliet. Hij was de oprichter van de communistische partij van Indonesië, medeoprichter van de Chinese communistische partij en referent voor het ‘oosten’ bij de vroege Derde Internationale. Ook was hij de enige revolutionair socialist die ooit verkozen is in het Nederlandse parlement. Het is dan ook niet gek dat veel van de geschiedschrijving van de Nederlandse revolutionair socialistische beweging van biografische aard is en zich op Sneevliet richt. Er zijn verschillende biografieën over zijn leven geschreven door onder andere zijn zoon Sal Santen, die hij kreeg met de laatste van zijn vier vrouwen. Een andere biografie is geschreven door Max Perthus, een vroege historicus die zelf lid was van de revolutionair socialistische bewegingen. Tevens is er een biografie geschreven door de in Nederlands-Indië geboren Marxistische historicus genaamd Fritjof Tichelman. Er is zelfs een relatief recente biografie geschreven en gepubliceerd in het Chinees door de Chinese historica Li Yuzhen.²⁶ Er zijn ook biografieën of biografische werken verschenen van andere leiders van de beweging zoals Ab Menist en Andries Dolleman.²⁷ De secundaire literatuur geschreven over de partij focust ook veel op Sneevliet en zijn rol in de partij.²⁸

Vanwege Sneevliets dominantie binnen de partij ontkom ik er in deze scriptie ook niet aan om een hoofdstuk over Sneevliet en zijn veelbewogen leven te schrijven. Toch bestudeer ik de Nederlandse revolutionair socialistische beweging vanuit een partijhistorisch perspectief. Ondanks dat Sneevliet zeer dominant binnen de beweging is geweest en zijn leven zich zeer goed leent voor de biografische vorm vertelt zijn levensloop niet het hele verhaal van de revolutionair socialistische beweging in Nederland. De internationalistische grondslag van de beweging en de partijen is zeer onderbelicht in de secundaire literatuur. Deze scriptie laat zien dat de internationale positie en het internationalisme van de partijen vaak de doorslaggevende

---

Lenin, *The State and Revolution, Bourgeois Democracy and Proletarian Dictatorship* (1919);

Marxists Internet Archive, Trotsky contra Sneevliet,

<https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/05/sneevliet.htm> (geraadpleegd 8 maart 2024);

Opportunisme in Marxistische termen refereert naar elke vorm van actie en beleid dat een andere interesse dan die van het proletariaat voorop zou stellen.

Voor een meer gedetailleerde uitleg zie ook: Ernest Mandel, "Marx, Engels en het probleem van de zogenaamde 'dubbele moraal'", in: *Veelzijdig marxisme, acta van het colloquium "De actualiteit van Karl Marx" – in opdracht van het Instituut voor Marxistische Studies* (1983).

²⁶ Sal Santen, *Sneevliet, Rebel* (1986);

Max Perthus, *Henk Sneevliet, revolutionair socialist in Europa en Azië* (Nijmegen 1976);

Fritjof Tichelman, *Henk Sneevliet 1888-1942, Een politieke biografie* (Amsterdam 1974);

Li Yuzhen, *马林传* (Beijing 2002).

²⁷ Bart van der Steen en Ron Blom, *Wij gingen onze eigen weg, Herinneringen van revolutionaire socialisten in Nederland van 1930 tot 1950* (Utrecht 2011);

Dick de Winter, *Ab Menist, revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetsstrijder* (Utrecht 2010).

²⁸ Zie noot 15.

redenen waren voor een fusie, conflicten, roeyementen en afsplitsingen binnen de beweging. Het internationalistische karakter van de partijen stond zeer centraal zowel in hun beginselen als in bijna alle vormen van communicatie en propaganda. In andere woorden, de kern van de identiteit van de partijen vonden ze in hun internationalisme.

Om het internationalisme van de partijen te kunnen bestuderen is het onderzoek als volgende opgebouwd. Eerst zal er vanuit een meer persoonlijk perspectief worden gekeken naar het internationale netwerk en de prioriteiten van Sneevliet. Zoals eerder genoemd is het wegdenken van Sneevliets invloed binnen de partijen vrijwel onmogelijk. Hij had een zeer uitgebreid internationaal netwerk en trede vaak op internationaal niveau op als de afgevaardigde en leider van de partijen. Vervolgens zal de focus meer liggen op de partijen en hoe deze zich verhielden tot andere revolutionair socialistische groeperingen en wat voor invloed dit had binnen de partij. Kortweg, hoe de partijen zich verhielden tot hun eigen vorm van internationalisme en internationale organisaties. In het laatste hoofdstuk zal de lens weer breder zijn en zal de communicatie en propaganda van de partij worden onderzocht. Hiermee kan worden aangetoond hoe de partijen zich verhielden tot andere vormen van internationalisme en wat voor invloed dit had op hun eigen denken.

Het eerste hoofdstuk zal de volgende vraag beantwoorden: Hoe zag het internationale netwerk van Sneevliet eruit, hoe is deze tot stand gekomen en wat waren zijn prioriteiten in het vormen en onderhouden van dit netwerk? Om deze vraag te beantwoorden zal ik grotendeels gebruik maken van het persoonlijke archief van Sneevliet dat wordt beheerd door het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). In dit archief zijn veel verschillende soorten bronnen opgeslagen, inkomende en uitgaande brieven, agenda's, reisboekjes, (radio)redes. De meeste van deze bronnen zijn gescand en alleen digitaal beschikbaar vanwege de fragiele aard van het materiaal.²⁹ Tevens zal er in dit hoofdstuk gebruik worden gemaakt van verschillende bronnen uit de database van marxists.org. Deze omvatten zijn eigen traktaten, redes, open brieven en polemieken tussen Sneevliet en anderen.³⁰ Uiteraard zal er in dit hoofdstuk ook gebruik worden gemaakt van secundaire literatuur die het leven en netwerk van Sneevliet en andere revolutionaire socialistische betreeft.³¹

Het tweede hoofdstuk zal de volgende vraag beantwoorden: Hoe verhielden de revolutionair socialistische partijen zich tot de internationale revolutionair socialistische

---

²⁹ Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Henk Sneevliet (ARCH00984).

³⁰ Marxists Internet Archive, Henk Sneevliet, verzamelde werken, <https://www.marxists.org/nederlands/sneevliet/>.

³¹ Zie noot 5 en 25.

organisaties en wat voor invloed had dit op de partijen? In dit hoofdstuk zal veel gebruik worden gemaakt van de partijarchieven van de OSP en RSP/RSAP die ook worden beheerd door het IISG. Hieronder valt ook veel correspondentie, partijprogramma's, verslagen van fusieonderhandelingen en stukken betreffende de interne partijstructuur en organisatie. Het overgrote deel van deze bronnen is alleen digitaal beschikbaar vanwege de fragiele aard van het materiaal.³² Bepaalde uitgaven van de partijkrant van de RSAP, *De nieuwe fakkel*, zullen ook gebruikt worden in de analyse.³³ In dit hoofdstuk zal tevens gebruik maken van secundaire literatuur over de revolutionair socialistische partijen, het internationale revolutionaire socialisme in de jaren 1930 en de ontwikkeling en aanloop naar de Vierde Internationale.

Het derde en laatste hoofdstuk zal de volgende vraag beantwoorden: Hoe representeerde de partij haar internationalisme en hoe verhield deze representatie zich tot andere vormen van internationalisme? In dit hoofdstuk zal onderzoek naar de partijkrant van de RSAP *de nieuwe fakkel* en de verkiezingscampagnes van de RSP en RSAP centraal staan. Het materiaal van *de nieuwe fakkel* wordt tevens beheerd door de IISG en is overgebracht op verschillende microfilms. Slechts enkele exemplaren zijn fysiek in te zien bij het IISG maar geven wel een idee van de vorm, kwaliteit en grootte van de uitgaves van de krant. In de krant werd het internationalisme van de partij gepresenteerd naar de achterban en andere revolutionaire socialistische.³⁴ Vanwege de zeer grote omvang van het materiaal zal de focus vooral liggen op de eerste jaargang van 1935 en de laatste jaargang van 1939. Tevens werd er op een bepaalde manier over internationale ontwikkelingen en andere vormen van internationalisme in de krant gepubliceerd die zeer interessant is om te analyseren. Het materiaal van de verkiezingscampagnes omvat pamfletten, posters, foto's van manifestaties, (radio)redes, stukken uit *de nieuwe fakkel* en ook enkele stukken uit bladen van andere revolutionair socialistische groeperingen verzameld door de partijen zelf.³⁵

---

³² Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Revolutionair-Socialistische Partij (ARCH01180).

³³ Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Collectie De nieuwe fakkel (ARCH01012); Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij (IISG Microfilm 1523-1525).

³⁴ Ibidem.

³⁵ Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Revolutionair-Socialistische Partij (ARCH01180).

Hoofdstuk 1

Een revolutionair netwerk

Dit hoofdstuk zal Sneevliets netwerk en de ontwikkeling hierin in kaart brengen om een beeld te krijgen van de meer praktische en organisatorische aard van het internationalisme van de partijen. Dit volgt Imlay's manier van het bestuderen van het internationalisme van politieke groepen.³⁶ De volgende vraag zal beantwoord worden: Hoe zag het internationale netwerk van Sneevliet eruit, hoe is deze tot stand gekomen en wat waren zijn prioriteiten in het vormen en onderhouden van dit netwerk? Vanwege de centrale positie van Sneevliet binnen de Nederlandse politieke bewegingen geeft de beantwoording van deze vraag tevens een samenvattend beeld van de internationale betrekkingen van de Nederlandse revolutionair socialistische partijen. Het hoofdstuk is hoofdzakelijk opgebouwd uit een samengevatte biografische kijk op Sneevliets politieke leven. Deze vogelvlucht is gecomplementeerd met andere belangrijke gebeurtenissen, personen en kwesties die binnen het internationale revolutionaire socialisme speelden en relevant zijn voor het in kaart brengen van het internationalisme van de beweging.

Een internationaal revolutionair

Henk (Maring) Sneevliet werd rond het einde van de negentiende eeuw geboren in een arm gezin in Rotterdam en bracht het grootste deel van zijn jeugd door in een arbeiderswijk in 's-Hertogenbosch. Hij sloot zich in 1902 aan bij de Sociaal-democratische Arbeiderspartij (SDAP) en na een onenigheid over spoorwegstakingen verliet hij die partij en stapte hij over naar de Sociaal-democratische Partij (SDP, later CPN/CPH) onder leiding van David Wijnkoop. Sneevliet was actief als vakbondsleider voor tram- en spoorwegpersoneel. In 1913 vertrok Sneevliet naar Indonesië (Nederlands-Indië). De historicus Van Reybrouck noemt Sneevliet een van de “meest merkwaardige figuren” uit de koloniale geschiedenis van Indonesië.³⁷ Sneevliet werkte als journalist en richtte hier de Indische Sociaal-Democratische Vereniging (ISDV) op, de voorloper van de communistische partij PKI. De partij was het grootst in Oost-Java en samen met de Sarekat Islam telden ze een tot twee miljoen leden in

---

³⁶ Imlay, *The Practice of Socialist Internationalism* 1-16.

³⁷ D. Van Reybrouck, *Revolusi, Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld* (Amsterdam 2016) 105.

1919. Door Sneevliets invloed was de partij internationaal ingesteld en sloot deze zich aan bij de Derde Internationale (Komintern) uit Moskou. Hij verbleef in Indonesië tot 1918 toen de inlichtingendienst hem aanmerkte als “staatsgevaarlijke agitator” en hem uitzette.³⁸

Sneevliet werd hierna heel actief in de internationale socialistische beweging. Hij besloot in 1918 naar Sovjet Rusland te vertrekken om als afgevaardigde van de ISDV deel te nemen aan de Komintern. Zijn deelname hier is instrumenteel geweest voor het ontwikkelen van Sneevliets netwerk. Hij publiceerde traktaten, leerde socialistische leiders als Trotski en Lenin kennen, hij legde veel briefcontacten aan, ontmoette afgezanten van andere afdelingen aangesloten bij de Komintern en kwam in contact met andere Internationales. Hij diende als ‘referent’ van de oosterse Komintern afdeling, wat wil zeggen dat hij het hoofdaanspreekpunt was voor afdelingen van Palestina tot Korea.³⁹ Op persoonlijk verzoek van Lenin trok Sneevliet, onder de naam Maring of Ma-Lin, drie keer naar China om de opkomende socialistische bewegingen te helpen organiseren tot een partij. Zijn ervaring met het organiseren van vakbonden, stakingen en van een socialistische partij in een Aziatisch land onder een koloniaal bewind maakte hem tot een geschikt persoon om de Chinese socialisten te helpen. In 1921 werd de oprichting van de Communistische Partij van China (CPC) met Sneevliet als medeoprichter officieel. Sneevliet drong aan op de strategie om samen te werken met de meer gematigde Kwomintang (KMT) meegegeven vanuit de Komintern. Dit leidde hem ertoe om binnen China bredere contacten aan te leggen dan alleen binnen de CPC en om deze contacten ook met elkaar te verbinden.⁴⁰

Een brief van Sneevliet aan Sun Yat Sen (de leider van de Kwomintang), die hij adresseerde als “*Dear Comrade Dr. Sun Yat Sen*” laat zijn vergaande contacten binnen verschillende bewegingen in China zien. In de brief noemt Sneevliet dat de relatie tussen de twee grote revolutionaire bewegingen van de tijd nog ‘jong’ is en versterkt moet worden. De twee bewegingen die hij bedoelt zijn de revolutionaire westerse klassenbeweging en de revolutionaire, oosterse, nationalistische beweging (lees anti-koloniale beweging). Hij vraagt Sun Yat Sen of hij een toekomstige reis naar China zou kunnen faciliteren waarin hij hoopte de propagandataak van de Kwomintang te kunnen helpen en zijn werk om de alliantie tussen de

---

³⁸ Ibidem 105-107.

³⁹ Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Henk Sneevliet (ARCH00984) inv. 327-350. Hij had deze positie aangeboden gekregen vanwege zijn indrukwekkende optreden tijdens het tweede wereldcongres van de Komintern, Voerman, *De Meridiaan van Moskou* 147-148.

⁴⁰ Bart Van der Steen, '1922, Nederlander aan het roer van de Chinese revolutie', in: L. Heerma van Vos, N. Bouras, M. 't Hart, M. van der Heijen en L. Lucassen eds., *Nog meer wereldgeschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2022) 497-484; Voerman, *De Meridiaan van Moskou*, 177-178.

verschillende socialistische groeperingen te versterken door te zetten.⁴¹ Een antwoord op zijn brief is er niet, onafhankelijk van de rede hiervoor is het feit dat hij nooit meer naar China af zou reizen een indicatie van de inhoud van Sun Yat Sen's mogelijke antwoord.

Zoals de brief van Sneevliet aan Sun Yat Sen en Sneevliets verhoudingen met nationalistische partijen in Indonesië laten zien had Sneevliet een ambivalente houding richting nationalisme. Binnen de westerse context waren Sneevliet en zijn netwerk extreem anti-nationalistisch. In de oosterse, koloniale context keek hij echter op een hele andere manier naar nationalisme. Nationalisme van de partijen had vaak een sterk revolutionair karakter en door westerse revolutionaire socialisten werd het gezien als een bijna noodzakelijk onderdeel van de strijd tegen het kolonialisme. Anti-imperialisme en antikolonialisme kregen voorrang op strikte invulling van Marxistische of Leninistische leer.⁴² In Sneevliets tijd in Indonesië zou hij bijvoorbeeld toenadering zoeken tot de populaire, Islamitische volksbeweging Sarekat Islam, om zo bredere steun te winnen voor de ISDV. Dit deed hij door Semaoen onder zijn vleugel te nemen en hem voor leiderschap te trainen. Semaoen was een jonge jongen die al langer actief was binnen de Serakat Islam en iemand die Sneevliet zag als geschikte kandidaat om socialisme te verspreiden onder de bredere Indonesische bevolking.⁴³ Dit thema deed zich later ook voor in China waar Sneevliet veel toenadering zocht tot de nationalistische, revolutionaire KMT die niet strikt marxistisch was.

Terug in Nederland

Eind 1923 keerde Sneevliet terug naar Nederland, hij was nog steeds lid van de Communistische Partij Holland (CPH/CPN, de SDP heeft in 1918 zijn naam veranderd) en hij werd verkozen als de voorzitter van het Nationaal-Arbeiderssecretariaat (NAS), een radicale vakcentrale met nauwe banden met de CPH. Onder Sneevliets leiderschap zou het NAS zich voor een korte tijd niet afsplitsen van de Rode Vakbondsinternationale (RVI, ook wel Profintern genoemd). De RVI was de vakbondstak van de Komintern. Recentelijk was het NAS in conflict geraakt met de RVI en Sneevliet werd zowel vanuit de Komintern als vanuit Nederland geconsulteerd over het nemen van verdere stappen. Sneevliet slaagde erin de relatie tussen de twee organisaties te herstellen en om meer eenheid te creëren binnen het NAS. Dit deed hij door concessies te doen op het gebied van de eenheidsfronttactiek en zocht toenadering

---

⁴¹ IISG archief Sneevliet inv. 363, 67-68.

⁴² Voerman, *De meridiaan van Moskou* 177-178.

⁴³ Van Reybrouck, *Revolusi* 105-107, 109

met de NVV. Hij zou tot 1940 aanblijven als de leider van het NAS en een sterke hand hebben in zowel de nationale als internationale koers van de vakcentrale.⁴⁴ Sneevliets leiderschap van het NAS zou de komende tijd zijn prioriteit zijn tot er in 1927 een belangrijke ontwikkeling in Rusland plaatsvond.

Een machtsstrijd binnen het leiderschap van de Sovjet-Unie zou een vergaande invloed hebben op de Nederlandse communistische beweging. In oktober 1927 werd Trotski voor het leiden van een oppositiebeweging uit het centrale comité van de Russische Sovjet gezet. De reden van deze expulsie was dat de beweging waar hij prominent in was ageerde tegen het groeiende nationalistische en totalitaire karakter van Stalins leiderschap. De beweging staat bekend als de Linkse Oppositie en begon al vroeg tijdens Stalins leiderschap. Enkele andere oppositionele figuren mochten na het uiten van berouw terugkeren als lid van de partij maar Trotski hield voet bij stuk in zijn oppositievoering tegen Stalin. Na royering uit de partij en een ballingschap naar Kazachstan werd hij in 1929 uit de Sovjet-Unie verbannen.⁴⁵ Deze periode is een van de meest cruciale kantelpunten van het internationale revolutionair socialisme tijdens het interbellum. Socialistische groeperingen over de hele wereld kozen partij in het schisma en dit leidde onder andere tot de vorming van de Internationale Linkse Oppositie (ILO) in 1930. Sneevliet volgde deze ontwikkelingen tot op de voet. Hij had in zijn tijd in Rusland een uitstekende band met Trotski opgebouwd en besloot zijn kant in het schisma te kiezen.⁴⁶

Sneevliets keuze voor Trotski's zijde had verscheidene belangrijke gevolgen. In 1927 brak het NAS definitief met de RVI. Na een al moeilijke relatie van enkele jaren en problemen over en weer was het uitzetten van Trotski en Zinovjev (eerst een bondgenoot daarna ook tegenstander van Stalin) uit het centraal comité voor Sneevliet te veel geworden. Hij forceerde het NAS om haar banden te breken door kortstondig op te stappen.⁴⁷ Binnen de CPH leidde dit ook tot problemen. Binnen het CPH bestonden ook al jaren onenigheden over de internationale oriëntatie, Sneevliet werd gezien als de leider van de oppositie binnen de CPH en hij zou verschillende malen voor de oppositie lobbyen bij de Komintern. In 1923 bij Sneevliets terugkeer naar Nederland deden er bijvoorbeeld al geruchten de ronde die stelde dat Sneevliet door de Komintern terug naar Nederland was gestuurd om de leiding van de CPH over te nemen en de internationale koers van de partij te redden.⁴⁸ In 1927 was ook binnen de CPH het

---

⁴⁴ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders-Secretariaat* 519-670.

⁴⁵ J. Rubenstein *Leon Trotsky: A Revolutionary's Life*. (New Haven 2013) 155, 202; Voerman, *De meridiaan van Moskou* 310-311

⁴⁶ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders-Secretariaat* 598-599.

⁴⁷ *Ibidem* 598.

⁴⁸ *Ibidem* 532.

breekpunt bereikt. Sneevliet stapte samen met verscheidene andere partijprominenten uit de partij vanwege de blijvende steun aan Stalin en de Komintern van de partij.⁴⁹

Sneevliet de partijleider

Dit bracht Sneevliet ertoe om uiteindelijk in 1929 samen met verschillende anderen een partij op te richten, de RSP. Enkele medeoprichters waren: Roelof Stenhuis, Daniël De Lange, Johannes H.E. Roebers, Willem Frederik Blaauw, Jelle Broersma en Bert Bouwman. Zij waren allen actief geweest binnen de CPH of het NAS, of kwamen uit een andere gelieerde vakbeweging.⁵⁰ Het waren allen of politieke, of vakbondsleiders en in enkele gevallen ook beide. De nieuwe partij had een duidelijke internationale grondslag. Bij de openingsconferentie en in hun ‘Strydprogram’ (partijprogramma) werd het heel duidelijk gemaakt dat arbeidersorganisatie, het groeien van revolutionaire vakbewegingen en deze internationaal organiseren binnen de partij werd gezien als een van de voornaamste wegen die naar socialisme zou leiden. Het NAS en de RSP waren dan ook onlosmakelijk verbonden, Sneevliet refereerde vaker naar “de stroming NAS-RSP”.⁵¹ Het internationalisme van de partij werd ook vastgelegd in het programma. De partij bestond immers uit dissidenten van de CPH die onder andere afgesplitst waren vanwege het groeiende nationalistische karakter van de Sovjet-Unie en de Komintern.⁵²

Een belangrijk concept dat invloed had op Sneevliet en zijn netwerk door de tijd heen was de zogenaamde ‘eenheidsfrontpolitiek’. In 1922 werd de zogenaamde eenheidsfronttactiek opgenomen in een declaratie van de Komintern.⁵³ In het kort is het een tactiek die stelde dat revolutionaire bewegingen samen moesten werken met non-revolutionaire bewegingen zolang deze socialistisch van aard waren. Sneevliet ging hier deels in mee, zeker vóór 1927 en als het om Aziatische bewegingen ging. In de nationale en Europese context was het echter een heel

---

⁴⁹ Ibidem 519-601.

⁵⁰ De meeste van hen hebben ook een lemma in het Biografisch woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland. Bereikbaar via <https://socialhistory.org/bwsa/>.

⁵¹ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 10, 21.

Tichelman, F. en Markus, N., *Waarom schrijf je nooit meer? Briefwisseling, Henriette Roland Holst - Henk Sneevliet* (Amsterdam 1995) 342.

⁵² IISG Archief RSP-RSAP 10.

⁵³ Theses on Comintern Tactics, 5 december 1922,

<https://www.marxists.org/history/international/comintern/4th-congress/tactics.htm> (laatst geraadpleegd 1-2-2024)

ander verhaal voor Sneevliet. De eenheidsfrontpolitiek gold als een van de voornaamste dingen waar de RSP en latere RSAP tegen zouden strijden. De partijen beschouwden bijvoorbeeld de Stalinistische Sovjet-Unie als contraproductief. Sneevliet en de revolutionaire socialistten in zijn kring benadrukken keer op keer dat de internationale revolutionaire weg de enige is die naar socialisme kan leiden. Een groep die dus nadrukkelijk non-revolutionair was (bijvoorbeeld de SDAP) of een groep die door hen als non-revolutionair en nationalistisch werd bestempeld (de CPH) werden eerder gezien als blokkades dan als alternatieve, niet ideale vormen van socialisme.

Na zijn terugkomst in Nederland en het aannemen van een leidende rol binnen het NAS en RSP onderhield hij nog steeds veel contacten in Azië, vooral in Indonesië. Hij bleef op de hoogte van alle significante gebeurtenissen en communiceerde met leden van zijn oude partij, nu de PKI, en andere partijen.⁵⁴ De positie van de RSP en Sneevliets latere partij bleef stevast door de jaren heen: ze eisten een einde aan politieke repressie van socialistische en nationalistische bewegingen, demilitarisatie van het KNIL en de complete dekolonisatie van Nederlands-Indië.⁵⁵ Er is minder bekend over zijn latere contact met Chinese nationalisten en groeperingen. Voor zijn breuk met de Komintern leek zijn invloed en netwerk in China al af te nemen en hierna onderhield hij waarschijnlijk nog heel weinig contacten binnen China. Er is na 1927 weinig correspondentie gearchiveerd en omdat ook de verwijzingen afnemen lijkt dit geen omissie van bestaande stukken.

1933 was vanwege verschillende redenen een belangrijk jaar voor Sneevliet en de RSP. In 1933 vond er een muiterij plaats op het Nederlandse marineschip de Zeven Provinciën. In reactie hierop schreef Sneevliet een manifest met de oproep aan de Nederlandse mariniers en scheepsbouwers om zich bij de muiterij aan te sluiten.⁵⁶ Vanwege dit manifest werd hij gearresteerd en uiteindelijk door de rechtbank van Amsterdam voor opruiing veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf maanden. Sneevliet was niet alleen in zijn oproep, de politicus Jacques de Kadt van de OSP deed eenzelfde oproep en werd hier ook voor veroordeeld tot een gevangenisstraf.⁵⁷ 1933 was ook een verkiezingsjaar. De campagne die de RSP voerde speelde sterk in op Sneevliets gevangenisstraf. Een veelgebruikte slogan luidde bijvoorbeeld: ‘van de cel in de kamer (Sneevliet Lijst 32)’. In de campagne werd hij afgebeeld als een martelaar van de socialistische zaak. Dit was een succesvolle strategie en hij werd in april 1933 verkozen tot

---

⁵⁴ IISG Archief Henk Sneevliet, inv. 462-614.

⁵⁵ IISG Archief RSP-RSAP inv. 10, 16, 24.

⁵⁶ H. Sneevliet, *Aan de opvarenden van de Nederlandse Marine en de werklieden van de Marinewerven!* (1933), <https://www.marxists.org/nederlands/sneevliet/1933/1933manifest.htm> (laatst geraadpleegd 2-2-2024).

⁵⁷ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders Secretariaat* 672-676.

Tweede Kamerlid namens de RSP. Hij zat op het moment van zijn verkiezing zelfs nog zijn straf uit.⁵⁸

Dit was ook een tijd waarin de RSP en de OSP partijen steeds meer toenadering tot elkaar zochten. De OSP was een links-socialistische partij die ontstond met de afsplitsing van de linkervleug van de SDAP. Op een congres georganiseerd door het *International Bureau of Revolutionary Socialist Unity* (kortweg London Bureau) in 1933 zou een van de OSP-leiders, Piet Schmidt, samen met Sneevliet namens de RSP, Edgar Bauer namens de Internationale Linke Oppositie, Bolsjewiek-Leninist (ILO) en J. Schwab namens de Duitse *Sozialistische Arbeiterpartei* (SAP) ondertekenaars zijn van een minderheidsdeclaratie, de 'declaratie van vier'. De meerderheid van de anti Tweede- en Derde Internationale socialisten was op dit moment nog van mening dat de Derde Internationale via oppositievorming nog op het rechte pad gestuurd kon worden of dat hun eigen bewegingen nog niet klaar waren voor het stichten van een eigen internationale. Sneevliet en de medeondertekenaars achtte de Komintern bankroet en onherroepelijk afgedwaald. In de declaratie werd verkondigd dat de partijen zich zouden inspannen voor het oprichten van een Vierde, Trotskistische, Internationale. In combinatie met het tekenen van de declaratie van vier zou Sneevliet, de RSP en de ILO zich inzetten voor de oprichting van de Internationale Kommunistische Liga (IKL), een internationale organisatie met nationale secties, sommigen in de vorm van politieke partijen, gesteund door Trotski.⁵⁹

De toenadering zou uiteindelijk in 1935 tot een fusie tussen de twee Nederlandse partijen leiden. De fusiepartij werd de RSAP genoemd. Sneevliet zou als enige Tweede Kamerlid de partijleider worden, de voornoemde Piet Schmidt van de OSP werd de voorzitter. De fusiepartij onderhield nog steeds nauwe banden met de revolutionaire NAS. De fusie kreeg veel steun vanuit internationale revolutionair socialistische kringen, waaronder Trotski. Alle georganiseerde Nederlandse revolutionaire socialisten waren nu ondergebracht in één partij en de gelieerde vakbond, met Sneevliet aan het hoofd van beide.⁶⁰ Hij was actief in het partijbestuur, schreef regelmatig traktaten en circulaire en was tevens actief binnen de redactie van de partijkrant, *De nieuwe fakkel*. Sneevliet was in de meeste gevallen de persoon die de

---

⁵⁸ Van der Steen, 'Kiest Sneevliet uit de cel!' 79-98.

⁵⁹ *The Declaration of four, on the necessity and principles of a new International* (Augustus 1933), <https://www.marxists.org/history/etol/document/1930s/four.htm> (laatst geraadpleegd 2-2-2024); *International Bulletin of the League of communist internationalists* (1934), <https://www.marxists.org/history/etol/document/swp-us/idb/cla-iib/b1-new-series-1934-apr-international.pdf> (Laatst geraadpleegd) 2-2-2024;

Breitman, *The Rocky Road*.

⁶⁰ IISG Archief RSP-RSAP inv. 72, 96-111

partijleden op de hoogte bracht van internationale ontwikkelingen. Hij schreef circulaire over de bereikte standpunten op partijconferenties, overleggen van het partijbestuur en ook op internationale conferenties. Op deze conferenties waren hij en Schmidt vaak ook degenen die de partij vertegenwoordigden, zowel in persoon als op papier.

Sneevliet contra Trotski

De relatie tussen Sneevliet en Trotski zou de spil blijken van de internationale participatie van de Nederlandse revolutionaire socialistten. Er bestonden al langer onenigheden tussen Sneevliet en Trotski maar deze waren lang niet onoverbrugbaar. In de aanloop van de start van de Vierde Internationale werden deze onenigheden echter steeds belangrijker. Trotski veroordeelde de samenstelling van de Spaanse *Partido Obrero de Unificación Marxista* (POUM) en haar latere deelname aan de Catalaanse overheid in de Spaanse burgeroorlog als opportunistisch.⁶¹ Sneevliets blijvende steun aan de bij het London Bureau aangesloten POUM, onder andere in de vorm van een reis naar Spanje in 1936 om een radiorede te geven, zou kritiek van Trotski opleveren.⁶² Voor de vakbondsstrategie met de NAS onder Sneevliets leiderschap gold hetzelfde. Sneevliet zag internationaal gezien een veel duidelijkere rol voor nieuwe, revolutionaire vakcentrales als het NAS. Trotski was echter van mening dat de veel bredere massa-actie van arbeiders via de bestaande vakbewegingen nog steeds voor revolutionaire doeleinden konden worden ingezet.⁶³ Sneevliet zou ook niet deelnemen en slechts als waarnemer aanwezig zijn bij een belangrijk congres van de IKL in 1936, dit bewoog de partij weg van de IKL en dichter bij het London Bureau.⁶⁴

In 1937 en 1938 leidde dit uiteindelijk tot het ontstaan van een polemiek tussen Sneevliet en Trotski. De openbare briefwisseling was het favoriete strijdveld van de revolutionaire socialistten. Uit deze polemiek werd heel duidelijk dat Sneevliet het gezicht was van de RSAP in internationale aangelegenheden. De kritiek die Trotski op de RSAP uitte was eigenlijk gericht aan Sneevliet persoonlijk. Hij gebruikte de RSAP en Sneevliets naam als uitwisselbare termen. Uiteindelijk kwam het erop neer dat Trotski weigerde de RSAP te zien als onderdeel van de Vierde Internationale. Trotski stelde dat er te veel tegenstellingen in tactieken waren tussen de RSAP en de 'echte' revolutionaire socialistten en dat het niet langer

---

⁶¹ Breitman, *The Rocky Road*.

⁶² IISG Archief Henk Sneevliet, inv. 411.

⁶³ Hoekman en Houkes, *Het Nationale Arbeiders-Secretariaat 726-727*.

⁶⁴ De Winter, *Ab Menist* 134.

houdbaar was om de RSAP een uitzonderingspositie te geven. Sneevliet stelde daarentegen dat Trotski zich te autoritair opstelde als hoofd van het Internationaal Secretariaat van de Internationale en er meer diversiteit moest kunnen bestaan onder aangesloten partijen. In een stuk dat Sneevliet aan Trotski schreef vraagt hij zichzelf spottend af of er een beraadslaging van de pausen van de broederlijke gemeenschap heeft plaatsgevonden voordat hij tot ketter werd verklaard. Deze polemiek leidde ertoe dat de RSAP op 3 september 1938 geen deel zou nemen aan de officieel gestarte Vierde Internationale.⁶⁵

Binnen verscheidene van de internationale revolutionair socialistische partijen had Sneevliet nog steeds veel contacten, maar de breuk tussen Trotski en Sneevliet was nu te groot om te overbruggen. Slechts enkele partijen geassocieerd met het London Bureau zouden mee gaan doen in de uit het IKL voortkomende Vierde Internationale omdat de bewegingen over het algemeen geen goede betrekkingen meer hadden. Sneevliet was in 1938 aanwezig in Parijs bij conferenties van het London Bureau en IKL voorafgaand aan de officiële start van de Vierde Internationale.⁶⁶ Trotski bleef een, waarschijnlijk weinig oprechte, openlijk verzoenende houding houden richting Sneevliet en de RSAP en er heeft waarschijnlijk nog een laatste poging tot reconciliatie plaatsgevonden in Parijs.⁶⁷ Er is geen bron die wijst op een ontmoeting tussen de twee maar er zijn ook geen aanwijzingen dat ze elkaar vermeden zouden hebben. Vanwege hun sterk overlappende netwerken zijn ze dus ongetwijfeld op een bepaalde manier in contact geweest. Een week voor de officiële start van de internationale keerde Sneevliet terug huiswaarts en hij was niet meer aanwezig in Parijs tijdens de start van de Vierde Internationale.⁶⁸

Verdere versplintering van het revolutionair socialisme

---

⁶⁵ Trotsky contra Sneevliet, (December 1937 – February 1938),

<https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/05/sneevliet.htm>, (laatst geraadpleegd 3-2-2024).

Deze polemiek is opgenomen in een bulletin uitgegeven door het Internationaal Secretariaat van de Vierde Internationale in Parijs. Het betreft 4 stukken, 3 geschreven door Trotski die deze inzonderheid aan de redactie van de Nieuwe Fakkels en 1 laatste stuk geschreven door Sneevliet dat ook in De Nieuwe Fakkels gepubliceerd werd. Hierin komen de verschillende problemen die Trotski had over Sneevliet en de RSAP naar boven en in het laatste stuk verdedigt Sneevliet zichzelf en de RSAP en uit hij tegelijkertijd ook kritiek op Trotski en zijn Vierde Internationale. Sneevliet heeft zijn stuk *De anathema van Coyoacan* genoemd, in verwijzing naar een lijst punten die Trotski heeft opgesteld waar Sneevliets opvattingen problematisch zouden zijn en dus hebben geleid naar zijn 'excommunicatie'.

⁶⁶ IISG Archief Henk Sneevliet inv. 364;

Een internationale conferentie op initiatief van het Londen Bureau, 25 februari 1938,

<https://www.marxists.org/nederlands/sneevliet/1938/1938conferentie.htm> (laatst geraadpleegd 3-2-2024).

⁶⁷ Trotsky contra Sneevliet, december 1937 – February 1938),

<https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/05/sneevliet.htm>, (laatst geraadpleegd 3-2-2024).

In de brieven die Trotski schrijft stelt hij nog open te zijn voor aanpassing van Sneevliet en de RSAP zodat ze deel konden nemen aan de Vierde Internationale.

⁶⁸ IISG Archief Henk Sneevliet inv. 364.

De partijen lijken bijna volledig afhankelijk te zijn geweest van Sneevliets internationale netwerk en status om internationaal actief te zijn. Het niet participeren in Trotski's Vierde Internationale betekende echter niet dat Sneevliet en de RSAP internationaal organiseren na 1938 schuwden. Het London Bureau bleef na 1938 voortbestaan, ondanks de start van de Vierde Internationale. Hetzelfde jaar nog zou Sneevliet partijen als de Franse *Parti Socialiste Ouvrier et Paysan* (PSOP), de Belgische groep rond George Vereeken (het is onduidelijk wat hun naam precies was op dit moment) en de Spaanse POUM proberen te strikken voor een nieuwe organisatie: het Internationale Anti-oorlogs Front (IAF). Verscheidene andere partijen in Europa, Amerika en Azië zouden zich hier later ook bij aansluiten. Dit was een organisatie met partijen die allen binnen de internationale anti-Komintern bewegingen hadden bestaan maar in hoofdlijnen kritisch waren op Trotski en zich niet hadden aangesloten bij de Vierde Internationale. De uitgangspunten van het front waren anti-Stalinisme, anti-oorlog en ze stelden dat er in het geval van een oorlog geen eenheidsfront zou worden gevormd met andere socialistische partijen of de bourgeoisie.⁶⁹

Binnen deze organisatie zou er uiteindelijk ook een schisma ontstaan waar Sneevliet een belangrijk aandeel in had. Sneevliet deed namelijk een voorstel om het London Bureau op te heffen en alle internationale activiteiten via het IAF te laten lopen. Terwijl dit speelde werd de *International Revolutionary Marxist Centre* door andere partijen uit het London Bureau opgericht, tevens als opvolger van het London Bureau.⁷⁰ Sneevliet bekritiseerde deze oprichting openlijk en het London Bureau was nu wel officieel op zijn einde gelopen. Binnen de IAF zouden er ook problemen met Sneevliet ontstaan. De Fransman Guerín werd aangesteld als het hoofd van de IAF, een persoon die vanwege zijn blijvende associatie met Trotski niet werd erkend door Sneevliet. Hij weigerde de veranderende oriëntatie van het IAF verder te onderschrijven. Dit leidde ertoe dat Sneevliet en de RSAP ook hun uittreden zouden nemen uit het IAF in 1939. Met de naderende oorlog en de steeds verdere fragmentatie van de internationale revolutionaire socialistische partijen zou dit de laatste internationale organisatie zijn waarbij de RSAP zich had aangesloten.⁷¹

Dit betekende ook het einde voor de actieve participatie van de RSAP in internationale organisaties. Tijdens het uitbreken van de oorlog in Nederland verbleef Sneevliet in België bij Vereeken en keerde hij terug naar Nederland. Voor het uitbreken van de oorlog was

---

⁶⁹ Hoekman en Houkes, *Het Nationale Arbeider-Secretariaat* 739-742.

⁷⁰ Ibidem 741.

⁷¹ Ibidem 739-742.

afgesproken dat het Marx-Lenin-Luxemburg-Front (MLL-Front) opgericht werd in het geval de oorlog zich ook naar Nederland zou verspreiden. Sneevliet werd de onbetwiste leider van de beweging. Deze werd ook wel het Derde Front genoemd, in tegenstelling tot de twee imperialistische fronten van de oorlog. Er zaten negen leden in het centrale comité van het front: Sneevliet, Menist, Dolleman, Gerritsen, de Haan-Zwagerman, Koeslag, van t'Hart (ook wel Max Perthus, tevens de latere biograaf van Sneevliet), Schriefer en Poppe (ook wel Tjeerd Woudstra). Sneevliet zou verschillende circulaire's namens het MLL-Front schrijven onder de naam Baanbreker. Het doel was duidelijk: net als de Eerste-Wereldoorlog had geleid tot verschillende proletarische revoluties en het stichten van een nieuwe Internationale zou deze oorlog tot hetzelfde moeten leiden. Het MLL-Front moest de condities creëren zodat deze revolutie zou kunnen plaatsvinden en het zou de basis moeten vormen voor een nieuwe Internationale.⁷²

Na het eindigen van de internationale participatie van de partij bleven internationale ontwikkelingen zeer belangrijk binnen de partij. De leden van het MLL-Front kwamen vooral uit de RSAP en andere Nederlandse Trotskistische groeperingen, waarvan verscheidene eerder afgesplitst waren van de RSP of RSAP. Het ging bijvoorbeeld om de Bond van Revolutionaire Socialisten (BRS) die vanwege verscheidene onenigheden afsplitste en de Groep Bolsheviek-Leninst (GBL) die van de RSAP was afgesplitst om wel te kunnen participeren in Trotski's Vierde Internationale. Binnen het front ontstonden er discussies om veel van dezelfde onderwerpen als die binnen de RSAP hadden plaatsgevonden. De positie van Stalin en de Sovjet-Unie in de oorlog tegen fascisme, de revolutionaire vakbondspolitiek versus de klassieke massa-vakbonden en de relatie van het Front tot Trotski waren nog steeds omstreden onderwerpen. Er was nu echter wel een sterke verenigende factor, verzet tegen de nazi-occupatie van Nederland. In eerste instantie wilde Sneevliet geen discussie over deze onderwerpen toelaten binnen de organisatie maar een ultimatum van Dolleman, op Sneevliet na het meest invloedrijke lid van het MLL-Front, werd er een bulletin opgericht voor interne discussie.⁷³

Begin 1942 begon het aantal arrestaties van leden van het MLL-Front sterk toe te nemen. Dit zorgde ervoor dat de organisatie niet meer goed kon functioneren en de eerste

---

72 F. Tichelman, Henk Sneevliet 1888-1942, Een politieke biografie (Amsterdam 1974) 96-101; International Communist Current, Dutch and German communist left chapter 10-3, From the RSAP to the 'Marx-Lenin-Luxembourg Front': The Sneevliet Tendency (2005).
https://en.internationalism.org/books/dgcl/4/10_03.html (laatst geraadpleegd 4-2-2024).

⁷³ Ibidem.

scheuren begonnen zich te vormen. Op 6 maart 1942 werd Sneevliet gearresteerd in Bergen op Zoom nadat hij een van de leden van het centrale comité had bezocht. Hij werd samen met zes anderen van het MLL-Front getransporteerd naar Kamp Amersfoort en is in april van dat jaar gefusilleerd. Zijn dood markeerde het einde van het MLL-Front en de activiteiten werden voortgezet door verscheidene, kleinere splintergroepen.⁷⁴

Sneevliets netwerk is in zijn actieve jaren veel veranderd. Van vakbondsleider in Nederland tot een wereldreiziger die betrokken zou zijn bij de oprichting van verschillende nationalistische, antikoloniale partijen in Indonesië en China. Na 1923 werd hij steeds actiever binnen de Internationale Linkse Oppositie onder leiding van Trotski, waardoor hij uiteindelijk zou breken met de CPH en het leiderschap van een revolutionaire vakbond op zich te nemen, en verscheidene politieke partijen zou oprichten. Hij sloot zichzelf en de partijen aan bij verschillende internationale organisaties en was een initiatiefnemer van het oprichten van verschillende anderen. Na 1927 begaf hij zich vooral binnen de internationale Trotskistische kirkels die zich in toenemende mate officieel hadden afgesplitst van de door Stalins Sovjet-Unie gedomineerde Komintern. Na jaren van toenemende meningsverschillen tussen de twee brak Sneevliet met Trotski en werd zijn internationale netwerk steeds kleiner. Tijdens de start van de oorlog begaven hij en de partij zich, op de connecties in België na, in een internationaal isolement.

In dit hoofdstuk is Imlay's meer praktische benadering van de studie van internationalisme toegepast om het internationalisme van de Nederlandse revolutionair socialistische politieke beweging weergegeven. De verschillende prioriteiten van Sneevliet door te tijd heen werden bepaald door internationale ontwikkelingen en hadden veel invloed op zijn netwerk en dus dat van de partijen. In het volgende hoofdstuk zal gedemonstreerd worden hoe de ontwikkeling in het internationalisme invloed had binnen de partijen en vaak de voornaamste reden was voor veel van de ontwikkelingen in de partijen.

---

⁷⁴ Ibidem.

Hoofdstuk 2

De revolutionaire partijen

In dit hoofdstuk zal de focus op de Nederlandse revolutionaire partijen zelf liggen. Vooral vanaf 1933 wanneer de OSP, RSP en later de RSAP actiever worden in internationale organisaties, meedoen aan verkiezingen, langzaam richting een fusie gingen en zich zouden inzetten voor het stichten van een Vierde Internationale. In dit hoofdstuk zal worden gedemonstreerd dat het internationalisme veel invloed had op interne partijsaangelegenheden en vice versa. Het was de aanleiding van een fusie, conflicten, afsplitsingen en vele royementen. Tegelijkertijd is de interne partijstructuur bepalend voor het internationale organiseren van de partij. Verscheidene afsplitsingen zouden er voor kiezen om wel in bepaalde internationale organisaties mee te doen en de dominantie van Sneevliet maakte het dat zijn netwerk leidend was voor het internationalisme van de RSP en RSAP wat zeker na de fusie veel interne en externe onenigheden op zou leveren. De volgende vraag zal beantwoord worden: Hoe verhielden de revolutionair socialistische partijen zich tot de internationale revolutionair socialistische organisaties en wat voor invloed had dit op de partijen? Dit is een cruciaal onderdeel om het internationalisme van de partijen vanuit Imlay's benadering te onderzoeken.

De partijen werden constant op de hoogte gebracht wat er in de revolutionair socialistische internationale organisaties en andere soorten internationale organisaties speelde. In het archief van de partij zijn veel ingezonden stukken bewaard gebleven in voornamelijk Engels, Duits, Frans en Nederlands. Sneevliet vertaalde veel van de Duitse en Franse stukken naar het Nederlands voor interne verspreiding en mogelijke publicatie in de nieuwe partijkrant *De nieuwe fakkel*.⁷⁵ De gangbare taal binnen het London Bureau was Engels en binnen de rest van het internationaal revolutionair socialisme vond communicatie vooral in het Engels en Duits, en later steeds vaker in het Frans plaats. Sneevliet vertaalde ook Nederlandse stukken naar andere talen voor internationale verspreiding. Zo vertaalde hij in 1934 en 1935 stukken over de onderhandelingen van de RSP-OSP fusie naar het Frans.⁷⁶ Dit deed hij waarschijnlijk om de documenten te kunnen verspreiden naar Parijs wat sinds dat Trotski het in 1933 zijn

---

⁷⁵ IISG Archief RSP-RSAP.

⁷⁶ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 103.

thuisbasis had gemaakt een belangrijk centrum werd voor de IKL en internationaal revolutionair socialisme.

De partijen waren betrokken bij verschillende internationale organisaties, de meeste hiervan zijn genoemd in het vorige hoofdstuk. Zoals ook in het vorige hoofdstuk is gedemonstreerd speelde Sneevliet hierin in een belangrijke rol en was zijn netwerk de basis van de participatie van de partijen RSP en RSAP. Zowel de RSP en OSP hadden contacten binnen de IKL en het London Bureau maar de OSP was ook officieel aangesloten bij het London Bureau. Omdat Schmidt, de partijvoorzitter van de OSP, in 1934 de secretaris was geworden van het London Bureau werd het in Nederlandse kringen zolang dit duurde het Amsterdamse Bureau genoemd.⁷⁷ Later in dit hoofdstuk zal blijken dat dit na de fusie problemen zou opleveren voor de RSAP. De partij en de achterban werden goed op de hoogte gehouden van internationale gebeurtenissen in andere landen en de stand van zaken bij veel van de partijen die participeerden in dezelfde internationale organisaties als de partij. Tevens werden ontwikkelingen bij andere partijen en internationale organisaties, zoals bijvoorbeeld de Komintern, op de voet gevolgd en werd er veel geschreven over de verhouding tot die ontwikkelingen.⁷⁸

Omdat de verhouding tussen de politieke beweging en de vakbonds beweging van de Nederlandse revolutionaire een invloed hadden op hun internationale relaties is het belangrijk om deze verhouding kort te omschrijven. Er zijn verschillende bronnen die wijzen op de vergaande connectie tussen het NAS en RSP/RSAP. Zoals het vorige hoofdstuk aantoonde werden beide organisaties door Sneevliet geleid die bovendien vaker verwees naar de "Stroming NAS-RSP". De aanmeldformulieren van de RSP en latere RSAP wijzen ook op een connectie tussen de partij en de vakcentrale. Op de formulieren werd niet alleen gevraagd naar persoonsgegevens en mogelijke voormalige politieke oriëntatie maar ook naar het beroep en de vakorganisatie (vakbond) waartoe het prospectieve lid behoorde. De manier waarop het op het formulier gevraagd wordt laat het vanzelfsprekend lijken dat toekomstige leden al georganiseerd waren in een vakorganisatie.⁷⁹ In de campagnevoering van de partij werden de vakcentrale en de partij ook gepresenteerd als dezelfde beweging. Een terugkerend thema in campagnepamfletten is dat het NAS en RSP/RSAP samen worden afgebeeld en de prestaties van beide worden genoemd in politieke verkiezingscampagnes. De verhouding tussen de twee

---

⁷⁷ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 144.

⁷⁸ IISG Archief RSP-RSAP;

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij (IISG Microfilm 1523-1525).

⁷⁹ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 134 en 281.

werd niet consistent gerepresenteerd. Soms werd het NAS later vaker als de vakcentrale-tak van de RSAP afgebeeld en eerder werd de RSP meer als de politieke tak van de vakbeweging afgebeeld.⁸⁰

De fusie

In 1935 fuseerden de grootste revolutionair socialistische partijen in Nederland, de RSP en OSP, tot de RSAP. Het onderhandelen over de fusie begon waarschijnlijk in 1933 en mogelijk al aan het einde van 1932. Over allerhande kwesties werd onderhandeld, het gebruik en de invulling van bepaalde socialistische concepten, kolonialisme en imperialisme, de te verdelen functies binnen de nieuwe partij, de rol van de vakbeweging, hoe de revolutie tot stand zou moeten komen, de houding ten opzichte van andere Nederlandse socialistische partijen en uiteraard het internationalistische beginsel van de partij.⁸¹ Een deel van de onderhandelingen en de uiteindelijke overeenkomsten werden ook naar het Duits en Frans vertaald voor buitenlandse geïnteresseerden.⁸² In de fusie bleek de rol van vakbewegingen en specifiek het NAS een heikel punt waar veel over gediscussieerd is. De OSP nam voor de fusie nog het meer orthodox-Links Oppositionele standpunt aan dat de bestaande massavakbonden van binnenuit gerevolutioneerd moesten worden in plaats van het organiseren in nieuwe, revolutionaire, vakbonden.⁸³

De fusie tussen de RSP en OSP was voor 1933 tot 1935 een vrij unieke fusie van partijen. De OSP stond bekend als een meer links-socialistische partij. Ze representeerde de linkervleugel van de SDAP die in 1932 zou afsplitsen en zijn eigen partij vormen. De leden waren over het algemeen vrij jong, hadden een meer burgerlijke achtergrond en veel waren hoogopgeleid. De RSP was een meer oppositionele communistische partij die in 1929 werd opgericht onder leiding van Sneevliet na een eerdere afsplitsing van de CPN. Veel van de leden waren ouder dan die van de OSP en hadden een meer proletarische achtergrond.⁸⁴ Na de fusie zou de RSAP eenzelfde soort opmaak krijgen als de latere Spaanse POUM en Franse PSOP besproken in het vorige hoofdstuk. Dit betekent in andere woorden dat het een meer centraal-Marxistische fusiepartij werd met verschillende stromingen die revolutionair en internationaal

---

⁸⁰ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 167, 176 en 189.

⁸¹ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 96-111.

⁸² IISG Archief RSP-RSAP, inv.103.

⁸³ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 97.

⁸⁴ Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 9-29.

georiënteerd was. Zoals later in dit hoofdstuk duidelijk zal worden bleek het geen succesvolle of langdurige unie op te leveren.

De fusie had verschillende aanleidingen, de meeste waarvan te maken hadden met het internationalisme van de partijen maar deze had ook enkele andere aanleidingen. Enkele redenen die al in het vorige hoofdstuk zijn genoemd is dat beide partijen in 1933 de ‘Declaratie van vier’ hadden getekend en het feit dat beide partijen sinds dat jaar actief waren binnen het London Bureau.⁸⁵ Naast de toenadering tussen de twee partijen was de grootte van de partijen ook een belangrijke motivatie. Na 1933 waren het NAS en als gevolg de RSP in moeilijk vaarwater geraakt door groeiende overheidsrepressie. Er kwam een ambtenarenverbod op leden van het NAS, de ambtenarenvakbond was een van de grootste aangesloten vakbonden dus dit had een grote impact. De partijen hebben beide nooit veel leden gehad en deze repressie zou de beginnende neergang van het NAS betekenen. In 1933 haalde de RSP met een veel kleiner ledenbestand bij de verkiezingen 48.405 stemmen (1,30%, één zetel), de OSP 24.476 stemmen (0,74%, geen zetel).⁸⁶ Het fuseren van de partijen zorgde er (kort) voor dat de Nederlandse politieke beweging van revolutionaire socialistische weer groter en iets invloedrijker was met ongeveer 5.000 leden.⁸⁷

Vanaf 1933 werden de partijen steeds minder populair. De partijen zijn sinds dit jaar tot 1939 alleen maar afgenomen in grootte en invloed. In 1937 behaalde de RSAP slechts 32.846 stemmen bij de Tweede Kamer verkiezingen, veel minder dan de gecombineerde 75.881 stemmen die de RSP en OSP in 1933 hadden behaald.⁸⁸ Hierbij moet wel opgemerkt worden dat verkiezingssucces niet de belangrijkste succespijler is voor revolutionaire partijen die parlementaire democratie als bourgeois en repressief zien. Het laat echter wel een erg scherp contrast zien tussen de populariteit in 1933 en 1937. De CPN en SDAP groeiden bijvoorbeeld wel in dezelfde vier jaar.⁸⁹ Een van de belangrijkste redenen voor het grote verlies was het feitelijke uiteenvallen van de fusie in 1936. Het ambtenarenverbod was ook na 1935 nog steeds in effect en ook dit had een negatieve invloed op zowel de RSAP als het NAS en de ledenaantallen van beide.⁹⁰

---

⁸⁵ *Declaration of four*

⁸⁶ Kiesraad, Databank verkiezingsuitslagen, Uitslagen verkiezing 26 april 1933, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK19330426>, (laatst geraadpleegd 10-2-2024).

⁸⁷ Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 9-29.

⁸⁸ Kiesraad, Databank verkiezingsuitslagen, Uitslagen verkiezing 26 mei 1937, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK19370526>, (laatst geraadpleegd 10-2-2024).

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders-Secretariaat* 671-752; Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 157-163.

De tegenvallende resultaten bij de verkiezing van 1933 voor de OSP had er ook toe geleid dat veel leden teleurgesteld de partij verlieten. Rond de verkiezing had de OSP ongeveer 7000 leden, in 1935, op het moment van de fusie had de OSP er nog maar 4000 over, deels door de kant die de fusie opging en deels vanwege het door de verkiezing verlaagde moraal. De onderstaande prent uit een SDAP-tijdschrift in 1934 over de OSP laat aan de linkerkant de (hyperbolische) verwachting van wat de afsplitsing van de OSP in 1932 zou betekenen voor de SDAP en het werkelijke beeld in 1934 aan de rechterkant.⁹¹ De RSP stond er tijdens de fusieonderhandelingen wat beter voor, ondanks het feit dat ze significant minder leden telde (rond de duizend) dan de OSP was ze wel vertegenwoordigd in gemeenteraden in vooral grotere Hollandse steden, de provinciale staten van Noord- en Zuid-Holland en een zetel in de Tweede Kamer.⁹²

Interne en internationale partijconflicten

Net als binnen de internationale revolutionaire socialistische organisaties bestonden er veel onenigheden binnen de partijen die tot conflicten zouden leiden. In veel gevallen betrof het dezelfde onderwerpen waar binnen de internationale organisaties ook over gesteggeld werd en die ook bij de fusie hadden gespeeld. Veel van deze conflicten binnen de partijen leidden tot royementen en afsplitsingen. In 1936 bijvoorbeeld zou Piet Schmidt, een van de voormalige leiders van de OSP en voorzitter van de RSAP, worden geroyeerd. Sneevliet werd vervolgens naast de partijleider en het enige Tweede Kamerlid van de partij ook de partijvoorzitter. Schmidt werd geroyeerd omdat hij na het horen van de schijnprocessen en eerste grote zuiveringen in de Sovjet-Unie stelde dat er een andere grote tegenstelling begon te bestaan. Niet alleen de klassenstrijd tussen de bourgeoisie en het proletariaat was een centrale tegenstelling maar ook de tegenstelling tussen totalitaire en democratische stelsels was belangrijk volgens Schmidt. Hierin is een raar soort ironie te herkennen, want internationaal worden Sneevliet en de RSAP door onder andere Trotski beschuldigd om hun ‘parlementaire opportunisme’ en politieke participatie en tegelijkertijd wordt een leider van de partij geroyeerd omdat hij te veel waarde zou hechten aan parlementaire democratie.⁹³ In deze kwestie is

---

⁹¹ Zie Appendix B.

⁹² Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 9-29.

⁹³ Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 157-163;

Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 9-29.

Sneevliet dus mogelijk beïnvloed geweest door de internationale kritiek en heeft hij hier gehoor aan gegeven door Schmidt te royeren.

Eerder in 1936 vond de eerste grootschalige afsplitsing van de RSAP al plaats. Een grote groep die voornamelijk bestond uit meer dan duizend oud OSP-leden uit Holland onder leiding van Frank van der Goes splitste van de RSAP af en ging verder als de BRS.⁹⁴ Een van de voornaamste redenen was de internationale koers die de partij nam. In een brief aan het partijbestuur in 1935 over de bestaande verdeling tussen oud OSP- en RSP leden worden verschillende verwijten gedaan. Het partijbestuur zou verbroedering niet stimuleren, te snel dissidente leden royeren, weinig inspirerende teksten in de partijkrant publiceren die vooral vol stonden met betekenisloze modewoorden, soms ook geschreven door compleet onbekende buitenlandse revolutionaire socialisten en Sneevliets denken zou slecht theoretisch onderbouwd zijn. Tot slot werd de vergaande associatie met het IKL en het verwaarlozen van het contacten met het London Bureau de druppel die de emmer deed overlopen genoemd. De OSP had voor de fusie nauwere banden onderhouden met het London Bureau en de partijvoorzitter Schmidt was tevens de secretaris van dit bureau.⁹⁵

Het is belangrijk om te analyseren waar deze beschuldiging vandaan komt, in andere woorden, waarom werd deze veronderstelling van ongelijke associatie gemaakt? In de fusieonderhandelingen was het duidelijk dat de nieuwe RSAP zich zowel met de IKL en het London Bureau moest gaan associëren.⁹⁶ In 1935 werd er echter een nieuwe oproep gedaan door het partijbestuur voor een aanzet tot het stichten van een Vierde Internationale.⁹⁷ Deze vond vooral plaats in de context van de associatie van de RSAP met de IKL omdat de Duitse SAP de open brief niet ondertekende. Er was tevens geen breder overleg in de partij buiten het partijbestuur geweest. Tegelijkertijd begon de diaspora van Duitse socialisten (vooral die van de SAP) te groeien en werd de Duitse emigrantenpolitiek een steeds grotere kwestie. Deze hadden steeds meer splitsingen doorstaan de laatste jaren en nu ze Duitsland ontvluchtten vanwege het Nazibewind was het een probleem veel dichterbij huis geworden. Een sterk veranderde SAP ging nog verder in het London bureau terwijl binnen de RSAP een conflict ontstond over de vraag met welke Duitse groepen de partij zich moest associëren.⁹⁸

---

⁹⁴ Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 18.

⁹⁵ Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 157-158;
IISG Archief RSP-RSAP, inv. 144.

⁹⁶ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 111.

⁹⁷ Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij (IISG Microfilm 1523). *De nieuwe fakkel*, 1e jaargang no. 37, 19 juli 1935.

⁹⁸ Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 158-159;

Marxists Internet Archive, Henk Sneevliet, *de Groei van de gedachte*,

https://www.marxists.org/nederlands/sneevliet/1938/1938groe_i_gedachte.htm (laatst geraadpleegd, 12-2-2024).

Het centrale discussiepunt in internationaal revolutionair socialisme van de tijd rond het London Bureau speelt hier ook in mee. Behalve de vroege SAP, de Britse ILP en de Nederlandse RSP/OSP/RSAP waren de meeste partijen niet strikt revolutionair socialistisch van aard. Veel (vooral de betwiste POUM en de Franse PSOP) waren partijen die breder georiënteerd waren en werden hierom vaak bestempeld als centristisch marxistisch. Ze presenteerden zichzelf als partijen voor marxistische eenheid die wel revolutionair van aard waren. Deze zelfrepresentatie werd echter, onder andere door Trotski bekritiseerd. De RSAP wilde dat de Vierde Internationale een bredere internationale zou worden waarin meer diverse ideologieën waren vertegenwoordigd, zolang deze revolutionair en anti-Stalinistisch waren.⁹⁹ Voor de RSAP was de oprichting van een Internationale belangrijker dan ideologische uniformiteit binnen een dergelijke organisatie. Hierin zien we een echo van Sneevliets prioriteit voor internationale revolutie boven strikte ideologische leer die opgemerkt is in het vorige hoofdstuk.

Trotski daarentegen, en de partijen die uiteindelijk wel mee zouden doen in de oprichting van de Vierde Internationale bekeken het anders. Hij achtte het stichten van een Vierde Internationale al langer onmogelijk omdat er internationaal nog te weinig onafhankelijke revolutionair socialistische partijen van een redelijke grootte bestonden. Zijn prioriteit lag duidelijker bij ideologische uniformiteit in een Vierde Internationale dan bij het aspect van het internationaal organiseren van de Linke Oppositie. Zijn ervaring binnen de Komintern had voor hem bevestigd dat een dergelijk diverse internationale niet stabiel zou zijn en zelfdestructief van aard zou zijn. Hetzelfde lot schreef hij toe aan het breder georiënteerde London Bureau en hij zou zoals in het vorige hoofdstuk is gedemonstreerd hierin uiteindelijk gelijk krijgen. Richting 1938 begonnen steeds meer van dit soort kleine, Trotskistische partijen te ontstaan. Naarmate de stichting van een Vierde Internationale onder leiding van Trotski dichterbij kwam, werd het debat over de vorm van de Vierde Internationale steeds tegenstrijdiger. In deze context vond ook de definitieve breuk tussen Sneevliet en Trotski plaats. Dit zou uiteindelijk ook leiden tot nog een afsplitsing in de RSAP van de kleine Groep Bolsjewiki-Leninisten (GBL) die wel aan de Vierde Internationale mee zouden doen.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Breitman, *Rocky Road*;
Wright, *Trotsky's struggle for the fourth international*;
Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 160-162.

De uittrede van een grote groep oud-OSP-leden die tot de BRS toetraden en de later dat jaar geroyeerde oud OSP-leider en partijvoorzitter Schmidt laten zien dat de RSAP in feite een gefaalde fusiepartij was. Schmidt zou enkele jaren later weer toetreden tot de SDAP net als verscheidene andere oud-OSP'ers.¹⁰¹ Na iets meer dan een jaar bestond de RSAP, zeker het partijbestuur, bijna volledig uit voormalige RSP-leden. Net als bij de RSP had Sneevliet een zeer dominante positie binnen de partij. Zijn autoritaire houding binnen de partij was een van de belangrijkste onderliggende redenen hiervoor.¹⁰² Bijvoorbeeld bij de onenigheid over de internationale koers van de partij werd het handelen door het partijbestuur zonder overleg binnen de partij bekritiseerd.¹⁰³ Tevens ontving het partijbestuur veel beschuldigingen dat ze te snel over zouden gaan tot het royeren van leden en weigerde bepaalde onderwerpen te bespreken. Een stuk in een krant van de BRS somt deze beschuldigingen aan de leiding van de RSP en de RSAP goed op: “daarnaast was men vooral in de RSP en RSAP herhaaldelijk bezeten door royementswaan, voor 100 procent overgenomen van de Communistische partij, daarbij gevoegd het op de voorgrond brengen van éézijdigheid en dom partijfanatisme werd elke ontwikkelings- en groeimogelijkheid volkomen afgesneden.”¹⁰⁴

De partijen waren dus in de internationale sfeer veel minder op uniformiteit gericht dan binnen de partij zelf. De fusie laat zien dat de partijen dit wel initieel voor ogen hadden binnen de Nederlandse context, maar het falen en feitelijke uiteenvallen van de fusiepartijen na een korte tijd laat zien dat dit nooit gelukt is. Het idee van een grotere, bredere revolutionaire socialistische beweging met een fusie van oppositionele communisten en links-socialisten in Nederland werd niet verwezenlijkt in de RSAP. Aanhoudende conflicten en een autoritaire opstelling van de partijleiding in het gezicht van onenigheden zijn hiervan het bewijs. Internationaal hebben de partijen en de organisaties waarin ze actief waren het veel langer uitgehouden. Er was weliswaar wel veel conflict met partijen, groepen en personen als Trotski die sterke kritiek uitte op het London Bureau. Dit weerhield de RSAP er echter niet van om zich te blijven oriënteren op een veel bredere internationale revolutionair-socialistische coalitie met meer ideologische diversiteit, zowel binnen de internationale organisatie, als binnen de aangesloten partijen die niet de RSAP zelf waren.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland (BWSA), Piet Schmidt, <https://socialhistory.org/bwsa/biografie/schmidt-p>, (laatst geraadpleegd, 13-2-2024).

¹⁰² Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 157-160.

¹⁰³ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 144.

¹⁰⁴ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 151.

¹⁰⁵ Sneevliet, *De groei van de gedachte*.

Een mogelijke verklaring hiervoor is Sneevliets zeer dominante positie binnen de RSP en de RSAP. Sneevliets idee van een internationale revolutionair socialistische organisatie was anders dan zijn idee van de interne partijstructuur van de RSP en RSAP waar hij de leiding over had.¹⁰⁶ Zoals we ook eerder zagen in zijn houding richting revolutionaire bewegingen tegen koloniale bewinden lijkt internationale en revolutionaire ideologie belangrijker te zijn voor Sneevliet dan strikte Marxistisch-Leninistische dogmatiek. Een van de vele kritiekpunten op Sneevliet vanuit de meer academische oud-OSP-leden was zoals eerder is gedemonstreerd dat Sneevliet theoretisch gezien nooit heel sterk is geweest. Hij was veel meer begaafd in het organiseren van stakingen, partijen en in het gebruik van zijn charisma en gravitas. Hij hield zich veelal vast aan bestaande Marxistisch-Leninistische theorieën en zoals in het geval van Schmidt was hij argwanend jegens aanpassingen hierop, zeker als deze op een bepaalde manier positief waren over parlementaire democratie of de Sovjet-Unie.¹⁰⁷

Dit hoofdstuk heeft de verhouding tussen het internationalisme en de interne partijaangelegenheden blootgelegd. Er is aangetoond dat deze sterk met elkaar verbonden waren en elkaar beïnvloed hadden. Interne partijconflicten zouden ontstaan door internationale ontwikkelingen en de internationale associaties die de partijen hierop nahielden. De relatie tot het NAS zou zowel conflicten opleveren binnen de RSAP als in de internationale revolutionair socialistische beweging. Ook Sneevliets autoritaire opstelling was zowel intern als extern een heikel punt. Deze praktische kijk op de relatie tussen de partijen en hun internationalisme in de vorm van internationale organisatie volgt Imlay's benadering van internationalisme en zal de basis vormen voor het volgende hoofdstuk. In het volgende hoofdstuk zal worden gedemonstreerd hoe de partijen hun internationalisme presenteerde maar ook hoe andere vormen van internationalisme en de relatie tussen deze verschillende internationalismes gepresenteerd werden.

---

¹⁰⁶ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders-Secretariaat* 709-711;

Van der Steen, 'Hij staat naast ons' 593-613;

Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 158-160.

¹⁰⁷ Van der Steen, 'Hij staat naast ons' 593-613;

Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 158-160;

Van der Steen en Blom, *Wij gingen onze eigen weg* 9-29.

Hoofdstuk 3

Communicatie en propaganda

Het onderzoeken van de manier waarop en in welke termen een politieke partij naar haar achterban communiceert levert interessante inzichten op over het internationalisme van de partij. Door dit te onderzoeken kan namelijk worden geanalyseerd hoe de partij haar eigen internationalisme uitte en hoe deze zich verhiel tot eigentijdse vormen van nationalisme en het internationalisme van de 'vijand'. Er zal gedemonstreerd worden dat de partijen nationalisme en internationalisme niet binair presenteert in hun communicatie naar de achterban. Er werd in de media van de partij verschillende vormen van nationalisme en internationalisme gedefinieerd en zeker ook bekritiseerd. Deze casus compliceert de tegenstellige en agonistische perceptie die Sluga schetst tussen vroeg-twintigste-eeuws socialistisch internationalisme en liberaal nationalisme.¹⁰⁸ Het laat niet alleen zien hoe de partij zich bewoog en verhiel tot andere groepen binnen de eigen internationalistische cirkels maar ook hoe de partij naar andere vormen van internationalisme keek en hierover communiceerde naar de achterban. Deze invalshoek is dus zeer bruikbaar om aan te sluiten bij de agenda van Di Donato en Fulla met het beantwoorden van de volgende vraag: Hoe representeerde de partij haar internationalisme en hoe verhiel deze representatie zich tot andere vormen van internationalisme?

De RSAP had verschillende manieren om met de achterban van de partij te kunnen communiceren. De partij organiseerde naast de publicatie van de krant *De nieuwe fakkel* ook verkiezingscampagnes, de publicatie van een maandblad (de Internationale), publieke manifestaties, toespraken en debatten, de uitgave van traktaten en pamfletten, verspreide opnames van toespraken en heeft voor een tijd een illegale radiozender geopereerd.¹⁰⁹ Dit hoofdstuk richt zich vooral op het voornaamste orgaan van de partij, namelijk de partijkrant *De nieuwe fakkel* en de verkiezingscampagnes van de RSP en RSAP. De ontwikkeling van deze campagnes zal worden beschreven en de internationale invloeden hierop worden geanalyseerd.

---

¹⁰⁸ Sluga, *internationalism in the age of nationalism* 12.

¹⁰⁹ De Winter, 'De Radio Omroep-Vereeniging Voor Arbeiders (ROVA) 51-76; De Winter, 'Heel Rotterdam kon het horen!' 89-99; IISG Archief RSP-RSAP.

De nieuwe fakkel

De voornaamste methode van informatieverspreiding door de RSAP was via de krant *De nieuwe fakkel*. Deze krant volgde uit de samenvoeging van de voormalige partijkranten van de RSP en OSP, respectievelijk *De Baanbreker* (tevens Sneevliets latere pseudoniem) en *De fakkel*. Wie er precies in de redactie van de krant zaten is onduidelijk. Wel verschenen er vaak stukken met de naam van een auteur eronder en was het duidelijk dat de partijkrant altijd de ideologische en programmatische lijn aanhield die het partijbestuur uitzette. Dit suggereert dat er nauwe banden en waarschijnlijk overlap waren tussen het partijbestuur en de krantenredactie. Toespraken van de partijleiders (vooral veel van Sneevliet) werden ook met enige regelmaat in de krant gepubliceerd. Het voornaamste publiek van de krant betrof de leden van de RSAP en deze worden vaak direct aangehaald of opgeroepen tot een bepaalde actie. De krant had in haar eerste jaren meerdere uitgaves per week en bevatte vaak zes tot tien pagina's. In de latere jaren werden er iets minder exemplaren uitgegeven maar werd er wel steevast minimaal een krant per week gepubliceerd.¹¹⁰

De nieuwe fakkel werd heel duidelijk beïnvloed door de internationalistische grondslag van de partij. Dit blijkt al uit de eerste uitgave van de krant, die gepubliceerd werd op 8 maart 1935. De uitgave stond vooral in het teken van het recente fusiecongres. De figuur in appendix C is een tekening die was opgenomen in de eerste uitgave. Het betreft een brandende fakkel (een symbool voor het doorbreken van oppressie) die gedragen wordt door twee arbeidershanden met daarachter een groep marcherende arbeiders onder het vaandel van de Vierde Internationale.¹¹¹ De krant had bovendien een rubriek genaamd 'uit de Internationale', publiceerde vaak oproepen van of uit: 'het internationaal bureau' (vooral het London Bureau en IKL), bevatte een Esperantorubriek, publiceerde brieven en traktaten ingezonden door internationale revolutionaire socialistische arbeiders en had zeer regelmatige rubrieken over de ontwikkelingen in Indonesië, China en de Sovjet-Unie. Er werd ook in de krant geadverteerd voor bundelpublicaties van werken van bijvoorbeeld Trotski of boekjes met internationale socialistische liederen. De oorlog in Abyssinië en andere oorlogen en burgeroorlogen kregen ook zeer uitgebreide aandacht in *De nieuwe fakkel*.¹¹²

---

¹¹⁰ IISG, *De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij* (IISG Microfilm 1523-1525).

¹¹¹ Zie Appendix C.

¹¹² IISG, *De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij* (IISG Microfilm 1523), eerste jaargang 1935.

Het feit dat veel buitenlandse intellectuelen hun brieven adresseerden aan *De nieuwe fakkel* wijst ook op de zeer centrale rol die de krant speelde voor de RSAP. Wanneer Trotski de Nederlandse partij of Sneevliet aanschreef deed hij dat na 1935 veel via de partijkrant. Een voorbeeld hiervan is een van de brieven uit de polemiek tussen Trotski en Sneevliet. Trotski adresseerde de brief direct aan *De nieuwe fakkel* en het maandblad van de RSAP *de Internationale*. Deze brief is uiteraard elders ook gepubliceerd maar het feit dat Trotski deze direct adresseerde aan de partijbladen van de RSAP geeft weer dat de Nederlandse revolutionaire socialistische zijn voornaamste doelpubliek waren. Naast brieven van Trotski werden er ook brieven van zijn tweede vrouw Nathalja Iwanowna Trotskaja, de Belgische Vereeken en nog brieven van verscheidene anderen gepubliceerd. Veel van de brieven aan *De nieuwe fakkel* geadresseerd werden toegezonden aan Sneevliet om vervolgens gepubliceerd te worden.¹¹³

Het steunen van de oprichting van de Vierde Internationale was vanaf het begin van *De nieuwe fakkel* een van de belangrijkste onderwerpen in de krant. Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen het steunen van de oprichting van een Vierde Internationale, wat eigenlijk een voortdurend thema in de krant is, en het doen van een directe oproep tot de oprichting ervan. Zoals eerder is gedemonstreerd dachten de RSAP en andere partijen aangesloten bij het IKL in tegenstelling tot de andere internationale revolutionaire socialistische dat deze oprichting al mogelijk was. Door de jaren heen werden er in *De nieuwe fakkel* meerdere directe oproepen gedaan tot het officiële stichten van de Vierde Internationale. De eerste hiervan werd al vrij snel na de oprichting van de krant gedaan.¹¹⁴

Zoals in het vorige hoofdstuk is gedemonstreerd waren er ook verscheidene kritische uitingen op publicaties en oproepen in de krant. Er zouden stukken in staan van obscure revolutionaire socialistische uit het buitenland met weinig betekenis. Er zouden ook veel lange, weinig inspirerende stukken in staan met veel herhaling. Dit kritiekpunt wijst op de meer intellectuele achtergrond van veel van de oud-OSP leden, die blijkbaar weinig diepgang in de krant vonden. Een van de belangrijkste kritiekpunten van de oud-OSP leden op de inhoud van de krant richtte zich op de eerste in de krant gepubliceerde oproep tot de stichting van de Vierde Internationale die hiervoor benoemd is. Het feit dat de oproep werd gedaan tot een Vierde Internationale vooral in associatie met de IKL en niet het London Bureau leverde kritiek op en was een van de voornaamste aanleidingen voor een later roeyement en afsplitsing, die besproken

---

¹¹³ IISG, *De nieuwe fakkel*, eerste jaargang, no. 38, 23 juli 1935.

¹¹⁴ IISG, *De nieuwe fakkel*, eerste jaargang, no. 37, 19 juli 1935.

zijn in het vorige hoofdstuk. Dat deze kritiek op de inhoud van de krant centraal stond in de kritiek op het partijbestuur wijst ook op de centrale rol van de krant in de partij speelde.¹¹⁵

De omstreden oproep tot het officieel oprichten van de Vierde Internationale werd op 19 juli 1935 in *De nieuwe fakkel* gepubliceerd. In het artikel werd lang uitgelegd wat de historische progressies van de socialistische Internationales waren en waarom en hoe de Eerste, Tweede en Derde Internationale gefaald waren. Het bericht ging verder met de volgende oproep:

“Thans, in de verhoudingen van de definitieve kapitalistische vernietiging zal de Vierde Internationale, staande op de schouders van haar voorgangsters, rijk door de ervaringen van haar overwinningen en nederlagen, de arbeiders van het Westen en Oosten verenigen voor het zegevieren van het offensief tegen het bolwerk van het wereldkapitaal. PROLETARIERS ALLER LANDEN, VERENIGT U!”¹¹⁶

Deze oproep werd in de krant onderschreven door Sneevliet en Schmidt van de RSAP, de Franse *Section française de l'Internationale ouvrière* (SFIO), James P. Cannon en A.J. Muste van de Amerikaanse *Socialist Workers Party* (SWP), de *Workers Party of Canada* (WPC) en Crux, Dubois en Martin van de Belgische Liga van Internationale Kommunisten (LIK). Dit waren bijna allemaal partijen die geaffilieerd waren met de IKL.¹¹⁷ In het artikel werd expliciet genoemd dat de Duitse SAP, die actief was in het London Bureau, geen reactie gaf op de vraag of ook zij de open brief wilde ondertekenen. Na de oproep werd in de open brief teruggegrepen op de beginselen uit de Declaratie van vier twee jaar eerder die de beginselen van de Vierde Internationale zouden moeten zijn (die de SAP wel ondertekend had). Hiernaast werd er ook vastgesteld dat er een verbindingscommissie van de partijen werd aangesteld die de voorbereidingen moest gaan treffen voor de officiële oprichting van de Vierde Internationale.¹¹⁸ Vanwege de kleine internationale reactie op deze oproep en het uitblijven van de expliciete steun van Trotski voor dit project zou deze oproep uiteindelijke nergens toe leiden.¹¹⁹

---

¹¹⁵ Vossen, *Vrij vissen in het Vondelpark* 157-158;
De Winter, *Ab Menist* 119-126;
IISG Archief RSP-RSAP, inv. 144.

¹¹⁶ IISG, *De nieuwe fakkel*, eerste jaargang, no. 37, 19 juli 1935.

¹¹⁷ IISG, *De nieuwe fakkel*, eerste jaargang, no. 42, 6 augustus 1935.

¹¹⁸ IISG, *De nieuwe fakkel*, eerste jaargang, no. 37, 19 juli 1935.

¹¹⁹ Breitman, *Rocky Road*;
De Winter, *Ab Menist* 103-104.

Het conflict dat door deze oproep in de RSAP ontstond werd ook uitgebreid in de krant besproken. Het partijbestuur verzekerde de partij in de krant dat het zowel geassocieerd zou blijven met het ‘Amsterdamse’ (London)bureau als de IKL. Ze erkende echter wel dat er een conflict tussen de twee internationale organisaties was ontstaan. Tussen partijen aangesloten bij de twee luidde er steeds meer kritiek. Veel van deze kritiek was gericht op de in het London Bureau actieve Duitse SAP. Omdat steeds meer leden van de partij Duitsland ontvluchtten, werd het moeilijk voor de RSAP om boven het toegenomen conflict tussen de twee internationale organisaties te blijven. Eind 1935 werd er een artikel geschreven in de krant over het partijcongres waarin het conflict werd beslecht. De uitkomst van dit congres is duidelijk geworden in het vorige hoofdstuk: 1400 leden zouden zich afsplitsen onder leiding van Van der Goes. Verdere beslissingen genomen in het congres waren het nogmaals goedkeuren van de inhoud van de open brief, verdere versterking van organisatorische banden met de ondertekenende partijen en een definitieve breuk met de SAP. Het is interessant om op te merken dat het grootste deel van het artikel een preventieve verdediging is van de reactie van buitenaf, van bijvoorbeeld de CPH en SDAP.¹²⁰ Dit laat zien dat de RSAP zich bewust was dat ook hun internationalisme door andere linkse groepen werd gevolgd en deze op kritiek kon rekenen.

Een ander centraal thema in de krant, zowel in het nieuws over de binnenlandse politiek als de internationale politiek, was de kwestie van een eenheidsfront en welke vorm deze aan moest nemen. Op de voorpagina van de negende uitgave werd deze kwestie besproken in een artikel getiteld: “Machten der Duisternis, Nationaal of Internationaal Front”. De visie van *De nieuwe fakkels* op de kwestie wordt in de conclusie van het artikel nog eens samengevat:

“Tegenover alle duistere machten [SDAP en CPH] die de arbeiders in het nationale front drijven en tenslotte aan de vernietiging prijsgeven, houden wij onwrikbaar vast aan het Internationale Strijdfrent van het proletariaat, dat alweer bezig is zich uit de chaos van verraad en veloochening omhoog te heffen. [...] Onze belofte van trouw geldt vooral het Internationale socialisme, de voortzetting van de beste en hoogste tradities van het revolutionaire proletariaat.”¹²¹

---

¹²⁰ IISG, *De nieuwe fakkels*, eerste jaargang, no. 72, 19 november 1935.

¹²¹ IISG, *De nieuwe fakkels*, eerste jaargang, no. 9, 5 april 1935.

Naast deze tekst stond een grote tekening van Lenin en Trotski met het onderschrift: “Met Lenin en Trotski voor de IV Internationale!” Een nationaal front werd in de krant in alle gevallen categorisch uitgesloten. De CPH en SDAP hadden volgens de RSAP beiden hun internationalistische beginsels losgelaten dus een front vormen met aanhangers van deze partijen had geen nut.¹²² Dit is slechts een van de vele voorbeelden dat het internationalisme als belangrijkste aspect van het socialisme werd genoemd in de krant.

Veelzeggend is ook hoe er over de tegenstanders in de krant werd geschreven. Ook hierin werd namelijk een vorm van internationalisme werd benadrukt. In het geval van het kapitalisme werd het bijna altijd benoemd als het ‘wereldkapitalisme’ en in verband gebracht met imperialisme, in verwijzing naar een van Lenins belangrijkste werken en theorieën.¹²³ Er werd kritiek geuit op internationale instituties als de Volkenbond die slechts een verlengde waren van deze imperialistisch kapitalistische wereldorde. Er werd niet gesproken van de wapenindustrie maar de “internationale wapenindustrie”. De communisten van de Komintern, vooral de CPH en de Stalinistische Sovjet-Unie, werden ook vaak neergezet als een internationale, globale vijand met een verkeerde perceptie van internationaal socialisme. Het nationalisme van deze groepen werd zelfs als een internationaal probleem afgeschilderd. Stalins internationale politiek en diplomatie werden ook uitgebreid omschreven en bij bijna elk verdrag dat hij sloot werd hij verweten van verraad, onderdeel zijn van de ‘reactie’ en het in de hand werken van een toekomstige oorlog. In 1939 werd de slogan: “Met Marx en Lenin tegen Stalin en Hitler” veelvuldig gebruikt.¹²⁴ Hetzelfde was waar voor het fascisme. Deze vijand werd ook als een internationale vijand neergezet. Mussert werd bijvoorbeeld uitgemaakt voor het schoothondje van Hitler en het internationale fascisme.¹²⁵

De enige ‘tegenstander’ die niet binnen dit plaatje paste en over wie in een andere toonzetting werd geschreven is de SDAP en sociaaldemocraten in het algemeen. Zij werden wel vaak ondergebracht in een vage, globale categorie van “reactie” maar deze term had in de krant niet altijd een strikt internationale betekenis. De SDAP werd uiteraard veelvuldig bekritiseerd op haar toenemende nationalisme en het feit dat ze haar internationalistische beginsels had losgelaten. Sociaaldemocratie stond in de krant synoniem met verraad van de

---

¹²² Ibidem.

¹²³ *Lenin's Selected Work, vol. 1* (Moskou 1963) 667-766.

¹²⁴ IISG, De nieuwe fakkel, vijfde jaargang, no. 35, 1 september 1939.

¹²⁵ IISG, De nieuwe fakkel, eerste jaargang, 1935.

komende en voorgaande revoluties.¹²⁶ Er mist echter een toebedeling tot een internationale categorie zoals dat wel gebeurde bij de andere tegenstanders van de RSAP. De SDAP werd in veel gevallen gedefinieerd door de absentie van voor het revolutionair socialisme vereiste internationalisme. De 'Internationale sociaal-demokratie belichaamd in de S.A.I.' werd neergezet als dienstig aan het internationale kapitalisme. Het internationalisme van de Sociaaldemocraten werd afgebeeld als het verkeerde soort internationalisme dat tegen het proletariaat werkte.¹²⁷

De zeer prominente anti-oorlogsretoriek van de RSAP werd in de krant altijd in internationalistische termen omschreven. Een zeer populaire slogan in de krant was "kapitalisme = oorlog, socialisme = vrede", deze werd vaak gebruikt in campagnemateriaal of aan het einde van een artikel over een aan oorlog gerelateerd onderwerp. In de vroegere jaren van de krant werd vooral benadrukt dat alleen internationaal revolutionair socialisme vrede zou brengen en elke andere ideologie onvermijdelijk tot oorlog zou leiden.¹²⁸ In de latere jaren, vooral in 1939 toen het duidelijk was dat het niet lang zou duren voor er een oorlog uitbrak, werd er in de krant vooral geschreven over wat voor rol de revolutionair socialistische zouden spelen in de oorlog.¹²⁹ Dit was ook de tijd waarin de partij afspraken begon te maken over het vormen van het MLL-Front in het geval van het uitbreken van oorlog en de bezetting van Nederland. Er werd geschreven dat de "imperialistische oorlog" niet de oorlog van de revolutionaire socialistische was maar een oorlog geboren uit tegenstrijdige vormen van internationalisme. De revolutionaire socialistische moesten zich in het verzet organiseren en toewerken naar een revolutie zoals ook de Eerste Wereldoorlog tot verschillende revoluties had geleid.¹³⁰

De RSP/RSAP in verkiezingstijd

De verkiezingscampagnes van de partijen kunnen een goed beeld geven van hoe de partij zich presenteerde naar het bredere, vooral linksgeoriënteerde publiek. Zoals in het vorige hoofdstuk kort genoemd is was de munterij van de Zeven Provinciën net voor de verkiezingen van 1933 een belangrijke gebeurtenis voor de revolutionaire socialistische. Zowel Sneevliet als OSP-leider

---

¹²⁶ Er is in 1935 bijna geen enkel nummer van de krant waarin de SDAP niet op deze manier bekritiseerd werd. Voor meest uitgebreide voorbeelden, no.5, 25 en 46 van *De nieuwe fakkel*.

¹²⁷ Rijksuniversiteit Groningen, DNPP-Repository, Beginselverklaring en Resolutie der partij-conferentie, IX.

¹²⁸ IISG, De nieuwe fakkel, eerste jaargang, 1935.

¹²⁹ IISG, De nieuwe fakkel, vijfde jaargang, 1939.

¹³⁰ International Communist Current, Dutch and German communist left chapter 10-3, From the RSAP to the 'Marx-Lenin-Luxembourg Front': The Sneevliet Tendency (2005).

De Kadet steunde de muiterei publiekelijk en ze werden beiden opgepakt voor opruiing en kregen een gevangenisstraf.¹³¹ In de campagne van de RSP werd hier sterk op ingespeeld. Sneevliet werd door de partij, terwijl hij in de gevangenis zat, neergezet als een soort martelaar. Er werden grote spandoeken rondgedragen met daarop de slogan ‘Kiest Sneevliet uit de cel’ met daarnaast Sneevliet achter tralies afgebeeld.¹³² Tevens was er een pamflet dat door de partij werd verspreid met daarop een streng kijkende Sneevliet die wijst naar een afbeelding van de Zeven Provinciën onder bombardement. Bovenaan het pamflet stonden de woorden: “Ik beschuldig”, een verwijzing naar de beroemde woorden van Émile Zola in navolging van de Dreyfus-affaire.¹³³

Muiterijen zijn historisch gezien van groot belang geweest voor het starten van revoluties. Dit is een van de mogelijke verklaringen waarom zowel Sneevliet als de Kadet de muiterei openlijk steunden. In zowel de Russische als Duitse revoluties waren muiterijen van matrozen belangrijke impulsen voor de revolutie. Zowel de Kiel-opstand van Duitse matrozen in 1918 en de opstand van de matrozen in het marine fort bij het Russische Kronstadt in 1917 waren belangrijke gebeurtenissen voor de respectievelijke revoluties. De Russische matrozen zouden datzelfde jaar samen met Lenin naar Petrograd (St. Petersburg) marcheren en de stad overnemen.¹³⁴ De muiterei op de Zeven Provinciën vond plaats voor de kust van Sumatra. Het merendeel van de opvarenden en de leiders van de muiters waren ‘Inlands’. De muiterei werd hierom in verband gebracht met kolonialisme en onderdrukking van de niet-Europese bevolking van Nederlands-Indië. Wat deze muiterei meer significant maakte voor de Nederlandse revolutionaire socialisten omdat deze zowel een revolutionair als internationaal karakter had.¹³⁵

De verkiezingscampagne van 1937 werd op een decentrale wijze georganiseerd. Sneevliet hield toespraken en debatten met politieke tegenstanders. Het partijbestuur, onder Sneevliets leiding, publiceerde daarnaast verschillende pamfletten en de lokale afdelingen van de partij gaven hun eigen pamfletten uit. Ook het NAS bracht onder haar eigen naam pamfletten uit en organiseerde eigen bijeenkomsten. Deze groepen en organisaties waren natuurlijk nauw verbonden met elkaar maar er bestond geen centraal campagne-orgaan van de partij.

---

¹³¹ Hoekman en Houkes, *Het Nationaal Arbeiders-Secretariaat* 672-676.

¹³² Zie Appendix D.

¹³³ Zie appendix E;

Van der Steen, ‘Hij staat naast ons als onbaatzuchtig medestrijder’ 593-613.

¹³⁴ Simon Constantine, ‘The German Revolution of 1918-19, War and Breaking Point’, *The historian* 135: *Revolution* 135 (2017) 6-12;

Mawdsley, E., *The Russian Revolution and the Baltic Fleet* (London 1978) 1-21.

¹³⁵ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 128.

Uiteindelijk was de hele campagne gericht op steun voor Sneevliet als kamerlid en er bestond een vrij sterke uniformiteit in het materiaal dat geproduceerd werd. Deze uniformiteit is te verklaren door de consistente berichtgeving van de partij en de prioriteiten van het partijbestuur. Populaire thema's waren de opkomst van (internationaal) fascisme, de corrupte ideologie van de CPN en SDAP, anti-eenheidsfronttactiek, anti-oorlogspolitiek en agitatie tegen de internationale 'reactie'. Dit laatste werd redelijk breed gebruikt en omvatte alle politieke stromingen en organisaties die niet de RSAP zelf waren, van Komintern communisten tot bourgeois kapitalisten of fascisten. Met de vrij globale omschrijving van hun vijanden versterkte de partij het argument dat het socialisme ook globaal georganiseerd moet zijn.¹³⁶

De verkiezingen voor de Provinciale Staten van 1939 stonden vooral in het teken van de anti-oorlog retoriek van de partij.¹³⁷ De toenemende internationale instabiliteit en de toenadering van oorlog had veel invloed op de verkiezingscampagnes van de RSAP maar ook op die van andere Nederlandse partijen. Vanuit centrum partijen werd vooral gewaarschuwd voor fascistische en communistische, extremistische, partijen. Vanuit de RSAP was de campagne vooral tegen de internationale bewapeningspolitiek gericht. Anti-oorlogsretoriek heeft uiteraard vrij weinig betrekking op lokale provinciale politiek. Een veel gebruikte slogan die al langer door de RSAP gebruikt werd luidde: "Geen kanonnen maar werk en brood", een duidelijke verwijzing naar de bewapeningspolitiek die toentertijd in Nederland en internationaal dominant was.¹³⁸ De RSAP ageerde verder tegen "nationalisme en Orangistisch chauvinisme". Deze afkeer van nationalisme in de verschillende media van de partij wijzen eens te meer op de internationalistische grondslag van de RSAP. Elke vorm van nationalisme en nationaal essentialisme werd afgekeurd, onafhankelijk vanuit welke ideologie dit kwam.

Internationale ontwikkelingen, zowel binnen als buiten de internationale revolutionaire socialistische beweging had veel invloed op de verkiezingscampagnes. Veel van de thema's waar de RSAP tegen streed bleven over de jaren hetzelfde maar vonden plaats in een andere context. De manier waarop de RSAP vorm gaf aan deze strijd veranderde wel. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het verschil in de manier waarop reformisme en 'de reactie' werden afgekeurd. In het begin werd de SDAP neergezet als socialisten die de weg verloren waren en daardoor afbraak deden aan het 'echte' socialisme. Later was de kritiek veel gericht op het feit dat de sociaaldemocraten hun ontwapeningspolitiek hadden losgelaten, dat ze "De

---

¹³⁶ IISG Archief RSP-RSAP, inv. 150-159.

¹³⁷ Zie Appendix G.

¹³⁸ Zie Appendix F;

IISG Archief RSP-RSAP, inv. 159.

Internationale” zouden hebben afgeschaft en het nationalistische Wilhelmus nu ook op V.A.R.A. te horen zou zijn. Tevens was de kritiek op de CPN ook gefocust op het loslaten van een internationalistisch beginsel als gevolg van blijvende participatie in de Stalinistische Derde Internationale. Een voorbeeld van beschuldiging van nationalisme is het feit dat de rode vlag ingewisseld was voor de Nederlandse driekleur met een leeuw. Beide partijen werd verweten dat ze met de NSB aan het concurreren waren om het meest nationalistisch te zijn.¹³⁹ Kortweg hoefde de RSAP in haar campagne de partijen niet meer te bekritisieren op hun internationale koers, omdat ze na 1935 te bekritisieren waren op het loslaten van een internationalistisch beginsel. Het loslaten van hun internationalistisch beginsel was nu het centrale kritiekpunt.

Dit hoofdstuk heeft, door de media van de RSAP te bestuderen laten zien dat de partij zich niet alleen bewust was van en communiceerde over de ‘eigen’ internationale revolutionair socialistische beweging maar zich ook bewust was van andere vormen van internationalisme en hier constant op reageerde. De partij verdedigde zich ook tegen kritische reacties op hun internationalisme wat een wederkerigheid in dit proces laat zien. De kritiek vanuit de RSAP gebeurde vaak met dezelfde termen en verwijten afhankelijk van de groep die bekritiseerd werd. De krant fungeerde als een belangrijk instrument voor berichtgeving en discussie binnen zowel de internationale revolutionair socialistische beweging als binnen de Nederlandse beweging zelf. Het internationalistische beginsel en de vorm hiervan had een zeer centrale plek binnen zowel de krant als de verkiezingscampagnes en werd vaak benadrukt als het belangrijkste aspect van het socialisme dat de partij uitdroeg. In veel gevallen werd ‘de vijand’ een internationaal en globaal karakter verweten wat de noodzaak van hun eigen internationalistische opstelling benadrukte. Er blijkt ook een sterke essentialistische visie op ideologie uit de krant. Elke vorm die anders was dan revolutionair socialisme werd geschaard onder de term ‘reactie’ en werd als even slecht gepresenteerd als elke andere niet-revolutionair socialistische vorm omdat ze allemaal de revolutie en het ‘echte’ internationale socialisme zouden tegenwerken.

De binaire tegenstelling tussen internationaal socialisme en nationalistisch liberalisme die Sluga veronderstelt bij eigentijdse bewegingen gaat niet op voor de Nederlandse revolutionair socialistische partijen. Het liberalisme en het kapitalisme werden als internationaal fenomeen neergezet en vormde zelfs de basis voor hun eigen internationalisme.

---

¹³⁹ IISG Archief RSP-RSAP inv. 159;
De nieuwe fakkel, vijfde jaargang, 1939.

De transnationale invalshoek op links-internationalisme van Di Donato en Fulla is gebruikt om de berichtgeving in de krant te analyseren en een goede weergave van de interactie tussen verschillende vormen van internationalisme vanuit de beleving van de Nederlandse partijen te geven. Dit laat zien dat het internationalisme van de partijen niet in een vacuüm bestond en andere vormen van internationalisme invloed hadden op dat van de Nederlandse revolutionair socialistische partijen.

Conclusie

Het bestuderen van de geschiedenis van de RSP, OSP en RSAP vanuit een transnationale invalshoek heeft veel interessante inzichten opgeleverd die veel toevoegen aan de historiografie van de partijen. Zo is biografisch materiaal over een van de partijleiders gebruikt om het internationale netwerk van de partijen te schetsen. Vervolgens zijn de verhoudingen tussen de partijen en de internationale ontwikkelingen binnen de revolutionair socialistische beweging bestudeerd om het internationalisme en de betekenis hiervan binnen de partijen verder in kaart te brengen. Door naar de representatie van het internationale van de partijen in hun communicatie te kijken en deze te relateren aan de presentatie van andere vormen van internationalisme, is er een bredere dimensie in de studie naar het internationalisme van de partijen ingebracht in navolging van de door Di Donato en Fulla uitgezette agenda voor het bestuderen van links-internationalisme.

Elke vorm van historisch essentialisme dat geen internationalistische perceptie van klasse-essentialisme was, of afbraak aan dit idee deed, werd veroordeeld door Sneevliet en de RSAP. Zowel in de vorm van Nederlands nationalistisch communisme, Stalinistisch socialisme en 'Orangistisch chauvinisme' als in de vorm van Schmidt's theorie, die stelde dat de strijd tussen verschillende klassen niet de enige historisch deterministische fundamentele tegenstelling was. Dit klasse-essentialisme lijkt dan ook de basis te vormen voor het internationalisme van de partijen. Omdat de kapitalistische klasse van een globale schaal was in de vorm van imperialisme, wat de hoogste vorm van kapitalisme was volgens Lenin, moest het socialisme ook internationaal georganiseerd worden. Anders zou deze op de lange termijn worden verdrukt door internationale kapitalistische machten. Hieruit volgt dat elke vorm van nationalisme, ook wanneer het socialisten of zelfs revolutionaire socialisten betrof, sterk werd veroordeeld door de partij.

Dat de partijen hun internationalisme vooral onderbouwden als antikapitalistisch en anti-imperialistisch kan ook worden teruggezien in de partijen die ze steunden in Azië. Zowel de PKI in Indonesië als de KMT in China hadden een sterk nationalistisch karakter maar dit werd niet zo sterk veroordeeld omdat ze per definitie anti-imperialistisch waren. Sterker nog, hun nationalisme kwam direct voort uit een antikoloniale, anti-imperialistische houding. Waar het anti-imperialisme van de Nederlandse partijen juist uiting vond in hun internationalisme vond dit bij Aziatische socialisten juist uiting in hun nationalisme. Door deze conclusie en die over het klasse-essentialisme van de RSP, OSP en RSAP samen te trekken zien we dat een

vernomen andere vorm van internationalisme, namelijk een kapitalistische, imperialistische vorm van internationalisme, de voornaamste onderbouwing voor hun eigen internationalisme vormde.

We zien in de internationale opstelling van de partijen dat het internationalisme en revolutionaire karakter van andere politieke partijen in Europa het belangrijkste werd geacht. De strikte socialistische ideologie van de partijen was van minder belang. Dit blijkt uit het netwerk dat Sneevliet in Europa had gevormd. De partijen bleven zich inzetten voor een ideologisch breder georiënteerde Vierde Internationale. Deze prioriteiten waren ook belangrijk genoeg voor de partijen om zich te blijven associëren met de omstrede POUM wat bij zou dragen aan een breuk met de partijen die uiteindelijk tot Trotski's Vierde Internationale toetraden. We zien deze prioriteiten ook terug in het feit dat de partijen besloten tot een fusie terwijl ze ideologisch niet altijd op een lijn zaten. Er waren ook meer praktische redenen voor deze fusie maar de RSP en OSP fuseerden in hoofdzaak op basis van hun gedeelde internationalisme en hun revolutionaire karakter.

Het internationalisme van de partijen had na hun fusie ook veel invloed op interne partijaangelegenheden. In het fusieakkoord was afgesproken dat de RSAP zich zou blijven associëren met de verschillende internationale revolutionaire socialistische organisaties, het London Bureau en de IKL. Toen er conflict ontstond tussen de twee organisaties en het leek alsof het partijbestuur de kant van de IKL koos, besloot een groot deel van de leden uit de partij te stappen. Zij stelde dat deze keuze van het partijbestuur de druppel was die de emmer deed overlopen. Dit laat zien dat de praktische invulling van het internationalisme van de partij voor haar leden zeer belangrijk was. Het laat ook zien dat interne partijaangelegenheden invloed hadden op het internationalisme van de partij, bij de fusie was de partij immers akkoord gegaan met het blijven associëren met verschillende internationale organisaties.

De tegenstanders van de partijen werden zonder uitzondering bekritiseerd op hun nationalisme. Dit blijft interessant omdat deze 'vijanden' tegelijkertijd vaak neergezet werden als een internationaal of globaal georganiseerd fenomeen waartegen internationale actie vereist was. Hierin lijken de eigentijdse revolutionaire socialistische al te erkennen dat nationalisme en internationalisme niet altijd tegenstrijdig waren. Dit sluit aan bij Sluga's visie op de relatie tussen nationalisme en internationalisme.¹⁴⁰ De Nederlandse revolutionaire socialistische stellen, zeker in het geval van de communistische CPN, dat het internationalisme van de partij de belangrijkste factor was voor haar groeiende nationalisme. Het was volgens de Nederlandse

---

¹⁴⁰ Sluga, *Internationalism in the Age of Nationalism* 1-44.

revolutionaire socialisten immers Stalins idee van socialisme in één land en zijn nationalistische houding die de CPN had beïnvloed om meer nationalistisch te worden.

Het onderzoeken van de Nederlandse revolutionair socialistische beweging in de vorm van politieke partijen heeft interessante inzichten opgeleverd. Anders dan het onderzoek van Hoekman en Houkes lag de focus in deze scriptie wel op een politieke casus. Dit heeft interessante inzichten opgeleverd. Bijvoorbeeld dat de spanning tussen de anti-parlementaire opstelling van de revolutionaire socialisten en het vormen van een politieke partij die participeerde in een parlementaire democratie doorvloeide naar het internationalisme van de partijen. Het was een van de grotere kritiekpunten op de partijen en ze werden regelmatig beschuldigd van politiek opportunisme. Dit zou er deels voor zorgen dat de RSAP niet zou participeren in de Vierde Internationale waar veel van de aangesloten bewegingen geen politieke partijen waren. In de internationale organisaties waar de RSAP zich wel mee bleef associëren als het London Bureau en het latere IAF waren vooral politieke partijen actief.

De interne partijstructuur die Sneevliet nastreefde was heel anders dan de organisatiestructuur binnen de internationale organisaties die hij nastreefde. Binnen de partij werd Lenins idee van democratisch centralisme doorgevoerd. Interne democratie binnen de partij en eenheid in actie van de partij in de vorm van Sneevliet. De vele onopgeloste conflicten en royementen wijzen er echter op dat dit weinig succesvol was. In de internationale organisatie streefde de partij een veel meer vrije associatie na. Trotski werd bekritiseerd op zijn autoritaire opstelling en de RSP, OSP en RSAP wilde een bredere coalitie van partijen vormen met minder ideologische uniformiteit. Binnen de internationale organisatie accepteerde ze meer conflict en behoefde ze geen eenheid in actie. Zolang de partijen internationalistisch en revolutionair van karakter waren. Hierdoor werden ze op hun beurt bekritiseerd dat ze een uitzonderingspositie wilde hebben waarin ze zowel kritisch konden zijn en konden blijven participeren binnen verschillende, in conflict geraakte, internationale organisaties.

Het zou interessant kunnen zijn om in vervolgonderzoek dieper in te gaan op het internationalisme in de media van de partij. Hierbij zou mogelijk ook een meer kwantitatieve analyse toegepast kunnen worden. *De nieuwe fakkel* alleen omvat veel materiaal en door hier kwantitatief naar te kijken zou het misschien mogelijk zijn specifieke prioriteiten in het internationalisme dat de partij naar buiten wilde uitdragen te analyseren en de ontwikkeling hierin op een meer gedetailleerd niveau te achterhalen. Het zou voor vervolgonderzoek ook interessant kunnen zijn om te kijken naar de parlementaire activiteit van Sneevliet en om te onderzoeken of deze ook beïnvloed werd door de ontwikkeling van het internationalisme van

de RSP en RSAP en vice versa. Dit zou dan ook teruggekoppeld kunnen worden aan de manier waarop deze activiteiten werden gepresenteerd in de media van de partijen.

Appendices

Appendix A

Kort overzicht in de vorm van een tijdlijn van Revolutionair socialistische beweging van 1913 tot 1942.

Appendix B

IISG, NIBG (Perscollectie) (BG PM1/111-39), Albert Hahn jr., O.S.P. : Wat de burgerlijken pers ervan hoopte en wat ervan geworden is, *De Notenkraker*, 6 januari 1934.

De onderstaande prent uit een SDAP-tijdschrift in 1934 over de OSP laat aan de linkerkant de (hyperbolische) verwachting van wat de afsplitsing van de OSP in 1932 zou betekenen voor de SDAP en het 'werkelijke' beeld in 1934 aan de rechterkant.

Appendix C

IISG, De nieuwe fakkel, eerste jaargang, no. 1, 8 maart 1935.

De figuur hieronder is een tekening die was opgenomen in de eerste uitgave van *De nieuwe fakkel*. Het betreft een brandende fakkel (een symbool voor het doorbreken van oppressie) die gedragen wordt door twee arbeidershanden met daarachter een groep marcherende arbeiders onder het vaandel van de Vierde Internationale.

Appendix D

Bart van der Steen en Ron Blom, *Wij gingen onze eigen weg, Herinneringen van revolutionaire socialisten in Nederland van 1930 tot 1950* (Utrecht 2011) 19.

Hieronder een afbeelding van een campagnemanifestatie van de RSP in 1933. Sneevliet werd door de partij, terwijl hij in de gevangenis zat, neergezet als een soort martelaar. We zien een groot spandoek met daarop de slogan 'Kiest Sneevliet uit de cel' met daarnaast Sneevliet achter tralies afgebeeld.

Appendix E

IISG (BG E1/587), “Ik Beschuldig” Kiest H. Sneevliet (1933).

De onderstaande afbeelding is van een pamflet dat door de partij werd verspreid met daarop een streng kijkende Sneevliet die wijst naar een afbeelding van de Zeven Provinciën onder bombardement. Bovenaan het pamflet stonden de woorden: “Ik beschuldig”, een verwijzing naar de beroemde woorden van Émile Zola in navolging van de Dreyfus-affaire.

Appendix F

IISG (BG D30/445), Kiest de kandidaten der R.S.A.P. (1937).

Dit is een pamflet voor de Tweede Kamer verkiezingen van 1937. Er staan veelgebruikte slogans van de partij op waaronder: “Door internationale klassenstrijd naar socialisme en vrijheid!” en “Geen kanonnen maar werk en brood!”.

Appendix G

Bart van der Steen en Ron Blom, *Wij gingen onze eigen weg, Herinneringen van revolutionaire socialisten in Nederland van 1930 tot 1950* (Utrecht 2011) 22.

De onderstaande afbeelding bevat een door een auto getrokken billboard voor de Provinciale-Statensverkiezing van 1939. Hierop werd opgeroepen om de anti-oorlogspolitiek van de RSAP te steunen en op de RSAP-kandidaten in Overijssel te stemmen. Het is duidelijk dat de partij zich heel goed bewust is van het dreigende oorlogsgevaar.

Bibliografie

Secundaire literatuur

Bot, W., 'Generals Without Troops, Dutch Trotskyism During the Occupation', *Revolutionary History* 4:1 (1989).

Breitman, G., *The Rocky Road to the Fourth International* (Oberlin 1978).

Buschak, W., *Das Londoner Büro. Europäische Linksozialisten in der Zwischenkriegszeit.* (Amsterdam 1985).

Constantine, S., 'The German Revolution of 1918-19, War and Breaking Point', *The historian* 135: *Revolution* 135 (2017) 6-12.

De Winter, D., *Ab Menist, revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetsstrijder* (Delft 2010).

De Winter, D., 'De Radio Omroep-Vereeniging Voor Arbeiders (ROVA), Revolutionaire socialisten en de ether, 1929-1940', *TMG Journal for Media History* 7:1 (2004) 51-76.

De Winter, D., 'Heel Rotterdam kon het horen!', De illegale omroep van de RSAP, 1939', *Tijdschrift voor mediageschiedenis* 2:1 (Alkmaar 1999) 89-99.

Di Donato, M., Fulla, M., 'Introduction' in: Idem eds, *Leftist Internationalisms, A Transnational Political History (New Approaches to International History)* (Boulder 2023) 1-24.

Dreyfus, M., 'Bureau de Paris et bureau de Londres: le socialisme de gauche en Europe entre les deux guerres', *Le Mouvement social* 112 (1980) 25-55.

Dullin, S. en Studer, B., 'Communism + Transnational: The Rediscovered Equation of Internationalism in the Comintern Years', *Twentieth-century Communism* 1:14 (2018) 66-95.

Eekman, M., Pieterse, H., *Linkssocialisme tussen de wereldoorlogen. Twee studies* (Amsterdam 1987).

Harmsen, G., *Nederlands kommunisme: gebundelde opstellen* (Nijmegen 1982).

Hoekman, P., Houkes, J., *Het Nationaal Arbeids-Secretariaat 1893-1940, De geschiedenis van de eerste vakcentrale in Nederland* (Utrecht 2015).

ICC, *International Communist Current, Dutch and German communist left chapter 10-3, From the RSAP to the 'Marx-Lenin-Luxembourg Front': The Sneevliet Tendency* (2005).

Imlay, T., *The Practice of Socialist Internationalism, European Socialists and International Politics* (Oxford 2018).

Iriye, A., 'Transnational History', *Contemporary European History* 13:2 (Cambridge 2004) 211-222.

Mandel, E., "Marx, Engels en het probleem van de zogenaamde 'dubbele moraal'", in: *Veelzijdig marxisme, acta van het colloquium "De actualiteit van Karl Marx" – in opdracht van het Instituut voor Marxistische Studies* (1983).

Mawdsley, E., *The Russian Revolution and the Baltic Fleet* (London 1978).

North, D., *The Heritage We Defend: A Contribution to the History of the Fourth International* (Oak Park MI 1988).

Rubenstein, J., *Leon Trotsky: A Revolutionary's Life*. (New Haven 2013).

Sluga, G., *Internationalism in the Age of Nationalism* (Philadelphia 2013).

Smeets, H., De Winter, D., eds., *Wij moesten door...* (Ridderkerk 2002).

Sneevliet, H., Menist, A., Dolleman, W., *Internationaal Socialisme: teksten van revolutionaire socialisten 1911-1942* (Rotterdam 1984).

Tichelman, F., *Henk Sneevliet 1888-1942, Een politieke biografie* (Amsterdam 1974).

Tichelman, F. en Markus, N., *Waarom schrijf je nooit meer? Briefwisseling, Henriette Roland Holst - Henk Sneevliet* (Amsterdam 1995).

Van der Steen, B., Blom, R., *Wij gingen onze eigen weg: herinneringen van revolutionaire socialisten in Nederland van 1930 tot 1950* (Utrecht 2011).

Van der Steen, B., 'De Trotskistische Beweging in Nederland, Geschiedenis van de eerste generatie' *Kritiek: Jaarboek Voor Socialistische Discussie en Analyse* (2008) 46-76.

Van der Steen, B., 'Hij staat naast ons als onbaatzuchtig medestrijder', het charisma van Henk Sneevliet en de revolutionair-socialistische partijcultuur', *Tijdschrift voor geschiedenis* 129:4 (Amsterdam 2016) 593-613.

Van der Steen, B., "Kiest Sneevliet uit de cel!" Henk Sneevliet, de RSP en de verkiezingen van 1933', *Leidschrift* 22:3 (Leiden 2007) 79-89.

Van der Steen, B., '1922, Nederlander aan het roer van de Chinese revolutie', in: L. Heerma van Vos, N. Bouras, M. 't Hart, M. van der Heijen en L. Lucassen eds., *Nog meer wereldgeschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2022) 497-484.

Van Reybrouck, D., *Revolusi, Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld* (Amsterdam 2016).

Van Veldhuizen, A., *De partij: Over het politieke leven in de vroege S.D.A.P.* (Leiden 2015).

Voerman, G., *De meridiaan van Moskou, de CPN en de Communistische Internationale, 1919-1930* (Amsterdam 2001).

Vossen, K., *Vrij vissen in het Vondelpark: kleine politieke partijen in Nederland 1918-1940* (Amsterdam 2003).

Wright, J., 'Trotsky's Struggle for the Fourth International', *Fourth International* 8:7 (1946) 235-242.

Primaire bronnen

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Revolutionair-Socialistische Partij (ARCH01180).

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Collectie De nieuwe fakkel (ARCH01012).

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, De nieuwe fakkel: Orgaan van de Revolutionair-Socialistische Arbeiderspartij (IISG Microfilm 1523-1525).

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief Henk Sneevliet (ARCH00984).

Kiesraad, Databank verkiezingsuitslagen, Verkiezingsuitslagen 1931, 1933, 1935, 1937 en 1939, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen>.

Lenin's Selected Work, vol. 1 (Moskou 1963).

Marxists Internet Archive, Henk Sneevliet, verzamelde werken, <https://www.marxists.org/nederlands/sneevliet/>.

Marxists Internet Archive, Leon Trotsky, collected works, <https://www.marxists.org/archive/trotsky/works/index.htm>.

Rijksuniversiteit Groningen, DNPP-Repository, Beginselverklaring en Resolutie der partijconferentie, RSAP (1939).

The Declaration of Four, On the Necessity and Principles of a New International (1933), Marxists Internet Archive, <https://www.marxists.org/history/etol/document/1930s/four.htm>.

Tichelman, F. en Markus, N., *Waarom schrijf je nooit meer? Briefwisseling*, Henriette Roland Holst - Henk Sneevliet (Amsterdam 1995).

Sneevliet, H., Menist, A., Dolleman, W., *Internationaal Socialisme: teksten van revolutionaire socialisten 1911-1942* (Rotterdam 1984).